

SLOVENSKI JADRAN

LETNO I. ŠTEV. 16

Koper, petek 18. aprila 1952

POSAMEZNA ŠTEVILKA 10 DIN

BAZOVICA NI POZABLJENA

Bazovica, svetisce vseh Slovencev in še posebej vseh zatiranih Slovencev, ki živijo izven svobodne domovine, je v nedeljo ponovno spregovorila.

Bazovica, kraj, kjer je krvava roka italijanskega imperializma mislila, da podpisuje smrtno odsodo slovenskemu narodu, je na nedeljskem taboru vseh tržaških Slovencev jasno povedala vsemu svetu, da se je predfašistična, fašistična in posfašistična Italija zelo zmotila in se še moti, če misli, da so tržaški Slovenci pozabili na vse gorje, trpljenje, na tisočere človeške žrtve, na povzročeno kulturno in gospodarsko škodo in na najslavnejšo borbo, ki so jo tržaški Slovenci v zadnjih tridesetih letih izvajevale za svoj obstoj. V nedeljo je pred spomenikom štirih slovenskih mučenikov Bidovca, Marušiča, Milosa in Valenčiču nad 20.000 tržaških Slovencev pokazalo svojo trdno voljo nadaljevati borbo, dokler jim ne bodo vrnili vseh narodnih pravic in vsega kulturnega mesta v gospodarskega premoženja. Slovenci, ki živimo v Trstu že nad 1300 let, hočemo biti enakopraven narod, ker je to naša pravica, pravica kulturnega, delovnega naroda, ki nima ne v duši ne krvi imperialističnih osvajalnih namenov, temveč trdno neomajno voljo priboriti si svoje pravice.

Vse to smo tržaški Slovenci povedali v nedeljo v Bazovici.

Tam, na goli kraški gmajni, ob skromnem, kamnitem spomeniku štirim mučenikom je 20.000-glava množica po svojih političnih predstavnikih povedala vsemu svetu, da noče nikdar več pod Italijo. Ko smo gledali to množico, te naše slovenske ljudi, prekaljene do dne duše v težki, krvavi borbi za narodni obstoj, nas je obhajala ena sama misel: Narod, ki je toliko pretrpel, toliko žrtvoval, tak narod mora zmagati v svoji borbi. Na nedeljskem taboru so tržaški Slovenci odločno povedali, da si hočajo in da si bodo znali to zmagovo priboriti.

Tržaški Slovenci smo danes manj svobodni, kot smo bili pred 50 leti. Kakšne pravice imamo prav za prav danes v Trstu? Nam je morda Italija ali kdo drugi povrnil to, cesar nas je oropal? So nam vrnili naše narodne in socialne pravice? Ne! Se po sedmih letih zmage nad fašizmom, zmage, za katero smo primorski Slovenci žrtvovali 42.000 najboljših sinov, čakamo zman narodnih pravic. Pahnili so nas za več kot 50 let nazaj. Kaj smo si tržaški Slovenci, preden je prišla k nam Italija, vse ustvarili, kaj so nam vse uničili. Saj je to nepisano, saj je resnična škoda neprecenljiva, saj nične nam ne bo nikoli plačal človeških žrtev in trpljenja. Toda potrebno je, da predložimo novemu italijanskemu imperializmu vsaj tiste račune, ki se dajo moralno in materialno oceniti.

Pred 75 leti smo imeli v Trstu prvi slovenski časopis »Edinost. Od tedaj naprej so izhajali v Trstu številni tednik in druge publikacije, tako da nismo v ničemer zaostajali od semeščanov Italijanov. Ob koncu preteklega stoletja se je začelo razvijati živahno kulturno živiljenje. Ustanovljeno je bilo »Dramatično društvo«, »Pevsko in glasbeno društvo v Trstu«, Tržaška glasbena matica in mnogo drugih manjših, krajevnih kulturnoprosvetnih društev. Leta 1904 so začeli tržaški Slovenci graditi svojo največjo kulturno ustanovo: »Na-

rodni dom«, ki je postal središče kulturnega in gospodarskega izživljavanja Slovencev v Trstu in okolici. Od leta do leta so rasle vedno nove slovenske kulturne in gospodarske ustanove: zadruge, banke, posojilnice in hranilnice, gospodarska društva – skratka ogromno bogastvo marljivega, delovnega slovenskega človeka, ki si je utiral svojimi žulji pot v živiljenje in si znal s pridnostjo in poštenostjo ustvariti živiljenje.

Ko je prišla Italija v Trst, je vse to uničila. Začela je pri »Narodnem domu«, ki so ga fašisti, ob pomoči italijanske policije in vojske upreli dne 13. julija 1920. Plameni »Narodnega doma« so zajeli takoj vse, kar je bilo slovenskega in hrvaškega v Julijski Krajini. Upeplili in razdejali so prosvetne domove v Portu, pri S. Ivanu pri Trstu, v Rojanu, v Barkovljah, pri S. Jakobu. Nasadili so uredništva slovenskih listov in onemogočali njihovo izhajanje. Poitalijančevali so zemljepisna, rodinska in celo krstna imena. Nad 115 tisoč krstnih imen je bilo popačenih. Prepopovedano je bilo petje slovenske pesmi. Z uradnim dekretom z dne 15. oktobra 1925 so prepovedali uporabo slovensčine in hrvaščine na sodiščih. Italijansčina je postala izključni uradni jezik. Uničili so vse slovenske osnovne šole, ki jih je bilo že pred aneksijo 581. V novembra 1925 so popolnoma odpravili pouk v slovensčini in hrvaščini. V šolah je bilo prepovedano otrokom govoriti materni jezik. Od 820 slovenskih učiteljev so skoro vse odpustili. Kar so jih obdržali, so jih razgnali v daljnje italijanske pokrajine. Ta usoda je doletela tudi ostalo uredništvo v javnih ustanovah. Julija 1927 je italijansko notranje ministrstvo razpuštilo vse slovenske prosvetne društva, ki jih je bilo leta 1922 že 388. Fašistične oblasti so zaplenile vse njihovo premoženje. Ista usoda je doletela tudi gospodarske ustanove. Razpustili so 310 zadrug z 92.000 članimi, katerih premoženje je končalo v žepih postavljenih fašističnih komisarjev ali fašističnih ustanov.

Računajo, da je samo premoženje slovenskih denarnih zavodov v Trstu ob prihodu Italije v Trst znašalo okrog 50 milijonov zlatih kron, ali okrog 15 milijard lir današnje vrednosti denarja. K temu moramo dodati še imovinsko vrednost vseh ostalih slovenskih ustanov v Trstu, ki so jo oropali Italijani. Vsega skupaj je italijanska okupacija Trsta povzročila Slovencem samo na gospodarskem področju okrog 20 milijard škode današnje vrednosti. Pri tem pa ne štejemo škode, ki izvira od tega, da so bile vse slovenske gospodarske ustanove uničene in niso mogle več delati.

To, kar smo našeli, je samo belzen pregled kulturne in gospodarske škode, ki jo je Italija prizadela tržaškim Slovencem.

Te škode, kakor smo že omenili, nam je nične še ni povrnili. Nasprotno. V Trstu in na vsem anglo-ameriškem področju Tržaškega ozemlja se še vedno nadaljuje raznarodovanje slovenskega živilja. Italijanski imperializem še vedno kraljuje v Trstu in skuša v vseh povojnih letih pospresti tempo raznarodovanja slovenskih krajev.

Anglo-ameriška oblast je v tem pogledu popolnoma pristranska. Italijanski irredentisti in z njimi italijanska vlada imajo na tem področju

ki bežijo iz Istre. V zadnjih letih so v Trstu naseli nad 20.000 Italijanov, ki so dobili stalno bivališče. V Trstu in na vsem anglo-ameriškem področju še vedno veljajo italijanski zakoni in se tudi sedanji italijanski zakoni avtomatično uvajajo v Trstu.

Če pomislimo na vse, to ni čudno, da italijanski fašizem, podprt od vseh italijanskih irredentističnih reakcijskih krogov v Trstu in Italiji, dvinga ponovno svoj glas in postavlja nove zahteve po naši slovenski zemlji. Pred mesecem dni so zahtevali še »samov STO. Danes pa pravijo, da jim to ni dovolj. Hočejo Istro, Reko, Dalmacijo itd. Hočejo ovete meje« rimskega imperija. Rimska volkulja je nenasitna, zato ponovno za-

jeda svoje zobe v slovensko narodno telo.

Vsega tega so se tržaški Slovenci v poslednjih časih zavedali. Videli so, da jim ne bo nične ponujal pravice in svobode. Zato danes bolj kot kdaj koli zahtevajo svoje pravice, zahtevajo, da se ne sme nikoli več povrnilti v te slovenske kraje Italija, ki je prizadela našemu narodu dovolj gora. Tržaški Slovenci se bomo odločno uprli proti vsakemu poizkusu italijanskega imperializma, da bi nas ponovno zaslužili,« tako je dejal eden izmed govornikov na nedeljskem taboru v Bazovici. Tako je čutila in prisegla 20.000-glava množica pred spomenikom štirih bazoviških junakov.

Slišite jek, moji bratje iz Trsta, jek tisočerih svobode pijanih, slišite jek v svojih sričih teptanih, z gnevom oskrunjeneh in otravnih, v sričih presunjenih z boljo do dnà?

Igo Gruden

Tisoči manifestantov po koprskih ulicah zahtevajo konec mešetarjenja z našo zemljo!

V sredo popoldne je bilo na Trgu maršala Tita v Kopru veličastno protestno zborovanje proti poskusom londonskih meštarjev, da bi na račun naših domovin rehabilirali v zadnji vojni poraženo in sedaj z novim duhom fašizma prežeto Italijo. Že na predvečer zborovanja so frontovci Kopra izpisali na tisoče gesel po cestah in hišah, izobesili zastave in letake, na katerih je bila jasno izražena volja prebivalstva: »Življenje damo, Trsta ne damo«. »Brez Jugoslavije ni mogoče razpravljati o Trstu, »Dol s osjo Moskva-Rim«.

V dopoldanskih urah je dobilo mesto svečan izgled. Na stotine zastav je zaplapalo po ulicah, zvočniki so prenašali narodne in partizanske pesmi, po ulicah so korakale godbe. Rudarji sečoveljskega rudnika so zapustili delo in odšli s kamioni na zborovanje, v pristaniščih Piranu in Izoli so se ribiči vkrcali na ladje in visoko izobesili slovenske in italijanske zastave. Že dve uri pred začetkom zborovanja so bile vse ceste proti Kopru polne ljudstva, ki je prihajalo preš, s kamioni in vozovi. Delave so zapuščali tovarne, kmetje polja, študenti šole. Vse se je uvrščalo v sprevode, z godbami, zastavami in transparenti.

Titov trg v Kopru je nudil veličastno sliko. Morje zastav in napisov, en sam mogočen klic: »Tito—Partija, nikoli več Italije!«. Trg je bil premajhen, da bi sprejel ogromne množice, ki so prihajale iz vseh krajev okraja. Do pričetka zborovanja se je zbral na trgu in po vseh sosednih ulicah več kot 15.000 delavcev, kmetov, nameščencev, mladih, ki so z glasnim skandiranjem »Jugoslavija—Jugoslavija« jasno povedali, da Italija nima kaj iskat v naših krajih.

Po otvoritvenih besedah predsednika okrajnega LO Karla Prijona je množico pozdravil predsednik ML odbora Piran Anton Parenzan. V svojem govoru je poudaril, da hočejo v Londonu dati Italiji nove koncesije in s tem oživiti fašizem in imperializem. Trst ne predstavlja za Italijo nek poseben problem, temveč je to le začetek njene osvajalne politike, ki jo je nakazal tudi časopis »Il popolo d'Italia« nuovo«. Tisoči manifestantov po ulicah naših mest odločno zahtevajo, naj prenehajo v Londonu z mešetarjenjem na račun naših narodov in naše zemlje.

Burno pozdravljen je spregevoril predsednik glavnega odbora Zveze vojaških invalidov Slovenije podpolkovnik Franc Kresel-Coban. V svojem govoru je med drugim dejal: »Prinašam vam hrbene pozdrave invalidov iz vse Slovenije in tudi pozdrave vseh borcev NOB. Niso se še zacelile rane, ki nam jih je prizadel fašizem, ni še ugasnil spomin na krvava grozadstva, ko fašistična zver ponovno dviga svojo glavo. To pot si je izbrala za svojo žrtve naše brate v Trstu, izbrala si je vse naše Jugoslavije. Toda ne smemo

pozabiti, da živi samo na tem ozemlju 2.000 invalidov, živilih prič, kdo se je boril proti fašizmu, kdo se je boril za svobodo tega ljudstva. Tega naj ne pozabijo meštarji v Londonu in dobro naj se zavedajo, da ne bomo nikoli sprejeli sklepov, ki bi bili sprejeti brez nas in mimo naših interesov.«

Govor tovariša Kreseta je množica večkrat prekinjala z navdušenim skandiranjem »Tito—Partija in z ogročenimi vzlikami Dol z De Gasperijem, »Dol s fašizmom«, »Proč roke od naše zemlje, londonski meštarji!«

Nato je govoril član okrajnega komiteja Stane Furlani. V svojem govoru je poudaril, da je Jugoslavija leta 1947 pristala na mirovno pogodbo z Italijo, ker se je zavedala svoje odgovornosti v svetu, ker se je zavedala, kaj pomeni za narode mir. Dala pa je s tem Italiji možnost, da se po 25 letih fašizma zopet vrne v tabor demokratičnih narodov. Toda De Gasperijeva Italija je roko sprave odbila. Če misli Italija, da lahko danes nekaznovano vpije fašistična gesla po Reki, Zadru, Pulju in Dalmaciji, potem je prav, da jo opozorimo, da v nas še vedno živi ona zavest in odločnost, ki jih je že enkrat pognala ne samo iz Trsta. Istru in Primorske, ampak tja, kamor spadajo — preko Soče in Devina.

Tovariš Furlani je nato govoril o povzetnosti tržaških iredentistov od fašističnega škofa Santina do sleparškega glumca Vidalija in njegovih privržencev. Ko gre za to, da se udari po jugoslovanskih narodih, ko gre za to, da se zavirajo naši naporji, naša pot v socializem, potem sta si Vatikan in Kremelj edina, papež in Stalin, Kremelj in svetega Petra pača se znajdejo v skupnem objemu. Toda naša zgodovina ne pozna primera, da bi naši narodi klonili kjer koli in pred komer koli. De Gasperi naj ve, da bo vsak poskus stegovanja rok po naši zemlji naletel na isto neuklonljivo voljo in trdo pest, pred katero je že nekoc proslil milosti.

Tovariš Furlani je zatem govoril o londonski konferenci, kjer kršijo najosnovnejši principe mirovne pogobe. Čas je, da se prenese z londonskim mešetarjenjem, s konferenco, ki ne more roditi ničesar drugega kot fašizem. Zahtevamo, da se z njo ne samo prekine, temveč da zaveznički tudi odvzamejo Italiji v Trstu tiste protizakonite koncesije, ki so omogočile, da vodi danes De Gasperijeva podružnica v Trstu raznarovalovalno politiko, podpira rast fašizma in omogoča tako krščanskim demokratom kakor moskovskim agentom, da pljujejo na vse, kar je nam najdražje.

Po govoru tov. Furlanija je spregevoril še podpredsednik Istrskega okrožnega LO Gino Gobbo, nakar je množica med navdušenim odobravljanim sprejela resolucijo Varnostnemu svetu OZN in ministrstvu za zunanjne zadeve vlade FLRJ.

USTANOVITEV SEKCIJE BIVŠIH OFICIRJEV NOB V ISTRSKEM OKROŽJU

Prejšnji teden je bil v Kopru ustavnvi občeni zbor sekcijske bivših oficirjev NOB v okviru Zveze borcev NOB Istrskega okrožja. Referat o delu in nalogah sekcijske je podal tovariš Venturini. Člani so sklenili, da se bodo z vsemi silami borili za razvijanje tradicij narodno osvobodilne borbe in stali v prvih vrstah v borbi proti vsakemu poskušku oživljavanja fašizma.

S skupščino so poslali pozdravno brzjavko maršalu Titu, v kateri pravijo med drugim: »Naša skupščina je v času, ko italijanski fašisti ponovno dvigajo glave in segajo po naši zemlji po nalogu De Gasperijeve vlade. Italijanska vladas s tem dokazuje, da dosledno izvaja imperialistično politiko, značilno za njihovo diplomacijo, ki je vedno posegala po najostrednejših sredstvih in z zahrbnostjo, izdajo in prevaro, skušala dosegiti svoje podle cilje. Pozdravljamo odločno besedo in opomin, ki so ga jugoslovanski narodi in Vi izrekli italijanskemu imperializmu: »Vašega nočemo — svojega ne damo!« Mi se prav v zvezi s temi dogodki še globlje zavedamo svojih velikih nalog, ki stojijo pred našo organizacijo in obljubljamo, da bomo storili vse za dvig naše vojaške sposobnosti in mo-

ralno politične enotnosti, da bomo na Vaš poziv lahko vsak čas odgovorili: »Tito, mi smo pripravljeni!«

KOMUNISTI BODOČEGA OBČINSKEGA LJUDSKEGA ODBORA V SEČOVLJAH SO ZBOROVALI

Pretekli teden je bila tudi v Sečovljah prva občinska partijska konferenca, ki so se je udeležili komunisti in simpatizerji Partije s področja bodočega občinskega ljudskega odbora Sečovlje. Referat o uspehih in pomanjkljivostih partijske organizacije s tega področja je imel sedanji sekretar krajevnega komiteja Sečovlje tov. Petronio. Poudaril je, da je imela partijska organizacija v zadnjem letu dokaj leplih uspehov, vendar je treba tudi kritično obdelati posamezne pomanjkljivosti. V prvi vrsti bo potrebna večja povezava med partijsko organizacijo in upravnim odborom sečoveljskega rudnika, zlasti pa bo potrebno posvetiti več pozornosti študiju. Omenil je uspehe partijske organizacije Krog, ki ji je uspelo, da se je delo tamkajšnje zadruge znatno izboljšalo.

V diskusiji so člani Partije naglascili, da se bo treba odločneje boriti za ideološki dvig članstva, se bolj brigati za mladinsko organizacijo in prenemati s kampanjskim delom, kar se je doslej večkrat pojavljalo. V diskusiji je govoril tudi član

OD TRIGLAVA DO JADRANA

— STRAŠKEGA —

15.000 Slovencev na veličastnem taboru v Bazovici

okrožnega komiteja Alfonz Dolhar, ki je nakazal naloge bodočega občinskega ljudskega odbora in naloge komunistov s tem v zvezi. Poudaril je, da so imeli na tem področju sicer dovolj zborov volivev in množičnih sestankov, vendar ti sestanki so bili preveč formalni in se je na njih premalo razpravljalo o gospodarskih problemih KLO. Partijska organizacija bo morala bolj aktivno delati tudi pri utrjevanju in razvoju zadružnega gibanja.

Težji prometni nesreči na cestah Izola—Piran in Koper—Trst

V ponедeljek zvečer se je pripetila na cesti Izola—Piran v bližini kamnoloma težja prometna nesreča, ki je zahtevala tudi smrtno žrtve. Motorist Stefan Sindičič iz Trsta, ki je vozil neprevidno in s prevečno brzino, je podrl Uga Degrassi iz Izole. Degrassi je dobil težje poškodbe na nogah in na glavi ter je med prevozom v bolnično umrlo. Težje poškodbe je dobil tudi sovražec Sindičiča Romano Pozi iz Trsta in ga nezavestnega prepeljali v bolnično, dočim je vozac Sindičič odnesel le nekaj prask po licu. Preiskava je ugotovila, da je krivec nesreče Sindičič, ki je vozil neprevidno in prehitro.

Prejšnjega dne se je pripetila težja prometna nesreča tudi na cesti Koper—Trst, katere žrtve je postala 25-letna Elvira Bertol iz Pobega. Ko se je Elvira vračala s svojim možem v Bertoke, se je v njo zaletel motorist Vincenzo Constanti iz Trsta in jo podrl na tla. Pri padcu je dobitila Bertokova težje poškodbe na glavi in so jo takoj odpeljali v bolnično v Izolu.

S POSTOJNSKEGA

V torek je bilo v Postojni ponovno veliko protestno zborovanje proti fašističnim manevrom italijanske vladbe. Množica, ki je napolnila prostorno Titov trg, je govoril član OK KPS tov. Jože Jerela, za njim pa so govorili predstavniki množičnih organizacij in JLA. Množica je govorila večkrat prekinjala s skandiranjem »Tujega nočemo, svojega ne damo!«, »Tito—Armija!«, »Tito—Partija!« itd.

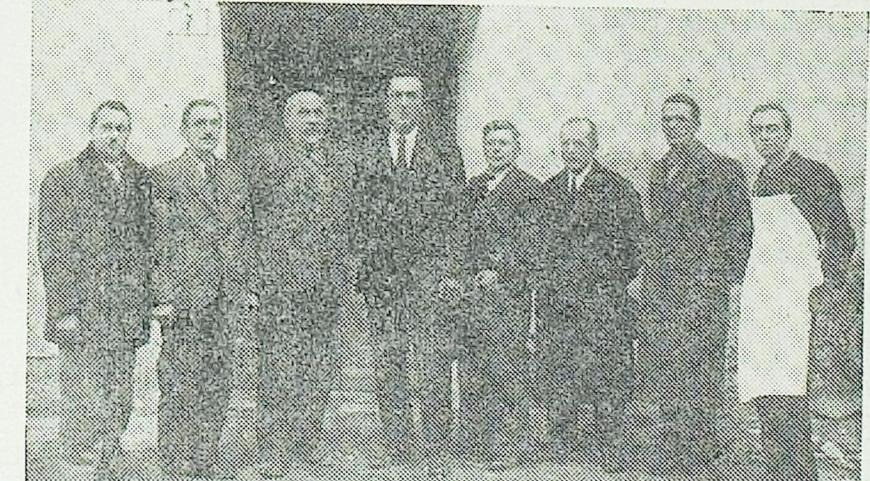
Ob koncu so prebrali med burnim odobravljanim pozdravno brzjavko tov. Kardelu in protestni brzjavki vladama ZDA in Velike Britanije.

POSTOJNA — V soboto je bil ustanovni občeni zbor Združenja rezervnih oficirjev NOB se je udeležilo nad 120 rezervnih oficirjev iz tolminskega in idrijskega področja; v imenu glavnega odbora ZRO Slovenije pa je pozdravil udeležence tov. Kajtimir.

Po živahnih diskusijih, v katerih so tudi ostro obsodili fašistične izgrede v Italiji, so izvolili 8-članski odbor, na čelu s tov. Dujcem. Člani so sklenili ustanoviti tudi dva pododbora, in sicer v Tolminu in Idriji, ki bosta izdelala delovna programa za leto 1952, na podlagi katerih bodo tudi napovedali tekmovanje rezervnih oficirjev v Črnomlju. S skupščino so poslali pozdravni brzjavki tovarišu Titu in Kardelu.

BOVEC — V Zgornji Soški dolini je sneg skopnel že do Bovec, naprej proti Soči in Trenti pa še vedno leži. Vsako nedeljo gredo prostovoljci čistiti cesto od Bovca proti Soči. Pred dnevi so tako za vasjo Korintico napovedali tekmovanje rezervnih oficirjev v Črnomlju. S skupščino so poslali pozdravni brzjavki tovarišu

Janko Rot

Nedavno je praznoval zastužni delavec Andrej Trebše iz Srpenice 86-letnico rojstva. Na sliki je Andrej Trebše (tretji od leve) skupaj s soustanovitelji srpeniške mlekarne.

VI. ZASEDANJE ISTRSKEGA OKROŽNEGA LJUDSKEGA ODBORA

TRST ITALIJI NI POTREBEN

služi ji le za nadaljnja imperialistična osvajanja

V petek in soboto je bilo v Kopru šestto redno zasedanje Istrskega okrožnega ljudskega odbora, na katerem so razpravljali o novih gospodarskih in finančnih uredbah, o novejši teritorialni razdelitvi in o enoletnem družbenem planu. Ob otvoritvi sta pozdravila poslanice komandant vojaške uprave JLA polkovnik Miloš Stamatović in predsednik IOLO tov. Julij Beltram. V svojih govorih sta ostro odsodila sovražno delovanje italijanske vlade proti Istrskemu okrožju, nato pa podčitala najvažnejše dogodek v političnem in gospodarskem razvoju okrožja.

Polkovnik Miloš Stamatović je najprej izrazil priznanje ljudstvu in ljudski oblasti za napore, ki jih vlagata za gospodarski dvig in za izboljšanje življenjskih pogojev v okrožju. Vendar te uspehe in napore je omogočila predvsem velika skrb, finančna in gmočna opora in pomič, ki jo je dajala Jugoslavija temu ozemlju. Od sklenitev mirovne pogodbe je dala Jugoslavija temu ozemlju nad 6 milijard dinarjev v dotacijah in finančnih sredstvih za dvig gospodarskega in življenjskega standarda. Jugoslavija daje ta sredstva, čeprav jih njej sami pričakujeta, čeprav se trudi za lastni gospodarski razvoj in zboljšanje narodne obrambe, za zaščito svoje

slobode in neodvisnosti.

Potem je polkovnik Stamatović omenil da te napore za dvig gospodarstva na višjo stopnjo in za zboljšanje življenjskih pogojev ljudstva Istrskega okrožja ovirajo zunaj z najrazličnejšimi sredstvi. V italijanskem tisku se je začela nezaslišana gomja, ki naj bi povzročila dezorganizacijo in razvijanje šovinizma, in ki naj bi čim bolj oklevotala tukajšnje oblasti. Uradni italijanski krog, ki stoe za neposrednimi organizatorji te kampanje naj vedo, da takega ravnanja ne obsojajo samo Slovenci in Hrvati, ampak tudi najširše množice Italijanov Istrskega okrožja. Poleg kažnega informiranja javnosti, se pojavijo poskusi vmešavanja in saboterstva v okrožju. To organizira CLN, ki plačuje svoje eksponente za tako podtalno delo, kar je prišlo pri nedavnem procesu do podrobnosti na dan.

Ob koncu govora, ki so ga ljudski poslanci sprejeli z burnim odobravanjem, je polkovnik Stamatović poudaril, da bo vojaška uprava storila vse, da se prepriči v Istrskem okrožju podtalno delo in da se zajamči nemoteno delo ljudstva in oblasti za vsestranski napredok tega ozemelja.

Zatem je govoril predsednik Istrskega okrožnega ljudskega odbora tovarš Julij Beltram. V uvodu je poudaril, pomen predloženega osnutka družbenega plana, ki ga bo dal Izvršni odbor v diskusijo delovnim kolektivom, im njegovo vlogo v nadaljnji graditvi socialistične demokracije. Tov Beltram je zatem opozoril, da medtem ko vodijo naši ljudje plenitveno delo za izgradnjo lepše prihodnosti, kjer ne bo izkorisčanja človeka po človeku, ne rasne mržnje in diskriminacije, besnijo fašisti v Trstu in Italiji kot udarna pest italijanskega imperializma v sovražni gomji proti ljudstvu Istrskega okrožja. Njihov cilj je, da si opomorejo sile ireditentizma in fašizma, ki so doživele poraz v vojni in izgubile pri nas svoje pozicije izkorisčanja, pozicije nacionalnega in socialnega zatiranja.

Predlog družbenega plana Istrskega okrožja, ki je bil dan v razpravo, je pomemben korak naprej v gospodarskem, kulturnem in družbenem razvoju tega področja. S pripravami za načrt družbenega plana so se delovni kolektivi (t. j. delavski svet) v upravnih odborih podjetij) seznanili že v oktobru preteklega leta, ko se je pričelo zbiranje podatkov in izkušenj v gospodarstvu Istrskega okrožja za povojno obdobje in za obdobje neposredno pred drugo svetovno vojno.

Do priprav za izdelavo načrta prvega družbenega plana Istrskega okrožja so bili stroški pri izdelavi posameznih izdelkov vseh panog proizvodnje znatno večji kakor danes, kar pomeni, da so že same priprave in sodelovanje kolektivov pri izdelavi načrta družbenega plana odkrile mnoge slabosti in napake, ki so jih podjetja medtem zapravila. Tako je podjetje za izdelavo poliščica »Stik« znižalo režijske stroške za 25%, plače za izdelavo, ki so prej znašale 37% polne lastne cene, pa znašale sedaj samo 18%, s čemer je omogočeno znižanje cene končnih izdelkov, obenem pa je močnejše sodelovanje kolektiva v družbeni akumulaciji. Znižanje plač izdelave od 37 na 18%, s čemer je omogočeno znižanje cene končnih izdelkov, obenem pa je močnejše sodelovanje kolektiva v družbeni akumulaciji. Znižanje plač izdelave od 37 na 18% polne lastne cene se ni odrazilo v dejanskem znižanju plač znotraj delovnega kolektiva, ker so plače ostale iste, temveč je posledica boljšega normiranja, pravilnega izkorisčanja strojev, izpolnilnega tehnološkega procesa, itd.

Tov. Beltram je zatem prikazal podobnost današnjega položaja Slovencev v Italiji, ki prav tako ne uživajo osnovnih nacionalnih pravic, ki jih je Italija prav tako dolžna zagotoviti Slovencem v Italiji po mirovni pogodbi. Zato fašistične manifestacije v Trstu, ki so jih organizirali vladni krog iz Rima, upravičeno vzbujajo vznemirjenje ne samo pri tržaških delovnih ljudeh, temveč tudi pri nas in pri vseh delovnih ljudeh Jugoslavije. Italija postaja že drugič organizator in inspirator fašizma v Evropi v dobiene generacije.

Ko je opozoril na krivo Italije, ki je samo v Jugoslaviji uničila nad 400 tisoč nedolžnih ljudi, je razkrinal poskuge kolovodij rimskega fašizma in imperializma, ki so skušali opraviti svoje avanture, češ da je bila Italija zapeljana v vojno in žrtve nefašizma. Danes pa ti imperialisti ponovno dvigajo glavo in predno so poplačali vsaj del skode, ponovno zahtevajo Trst, Dalmacijo in Ljubljano.

Gledje konference v Londonu je tov. Beltram poudaril, da jo vodijo brez glavne zainteresirane stranke, to je Jugoslavije, in mimo volje tržaškega delovnega ljudstva. Zdi se, da hočejo izsiliti novo napako, kakršnih je bilo v zdajšnjini že več, da se vsili nepravična rešitev, ki mora nujno predstavljati stalno sporno točko in nevarnost za mir, nasprotno sodelovanje med narodi. Brez sodelovanja Jugoslavije, mimo volje tržaškega delovnega ljudstva vprašanja Trsta ne rešuje, ampak

odpira. Ce hočejo začeti z reševanjem Trsta, potem naj sklenejo, da se vzamejo Italiji vse dosedanje kompetence in ingerence, ki jih že ima v Trstu v upravi in gospodarstvu ter da se začnejo dejansko izvajati določbe mirovne pogodbe o neodvisnosti Trsta. Ne smemo pozabiti, da je diplomatska akcija italijanske vlade sledila fašističnimi manifestacijam, ki so njena predhodnika s točnim programom: Trst, Dalmacija, Ljubljana. Vse, kar bodo v Londonu ti trije sklenili, razen da se Italiji vzame to, kar že ima v Trstu — in to edino pametno, kar lahko napravijo — vse podpira imperialistične sile v Italiji in njeni udarni pest — fašizem.

Nato je poudaril, kako ireditenti, fašisti in kominformisti tekmujejo med seboj, kdo bo pod parolo borbe za Trst, zapeljal več volivcev v Italiji. Tist v resnici ne predstavlja nikakega nacionalnega vprašanja Italije. Naj izselijo, kar so v zadnjih tridesetih letih nasilno naseljevali, naj vrnejo kar so izgnali, naj dajo enake pravice Slovencem kot ostalim, in videli bomo, kaj še ostane od današnjega ireditentizma. Slovenci in Italijani Trsta se niso nikoli sovražili med seboj — je dejal tov. Beltram — pustite, naj si spet postavijo to, kar so že imeli in kar ste vi umetno in nasilno zadušili. Pa ne gre zato! Italiji Trst ni potreben! Zanjo Trst ni cilj, ampak le izhodišče za nove imperialistične pohode.

Tov. Beltram je nato poudaril, da gre glede odpoklica 18 italijanskih učiteljev iz Izole dejansko za pravi odpoklic, kajti vseh 18 je bilo na plačilnem spisku CLN, ki dobiva fonde iz Rima od vlade. Razumljivo je, da pri nas ni tako demokracije, da bi sovražniki ljudske oblasti in ljudske demokracije delali, kar bi hoteli. Delovni ljudje istrskega okrožja ne bodo nikdar dopustili, da bi ti elementi, ki sicer predstavljajo neznanec odstotek, nemoteno delovali v škodo in proti interesom naših delovnih ljudi. V Istrskem okrožju se preganjajo le tisti, ki delajo na tem, da bi se povrnili fašizem, staro zatiranje ter izkorisčanje. Za vse ostale je svoboda, ker v ozračju ljudske demokracije ni in ne more biti nobene terorja, nobene pritiska. »Mislim, da izražam mnenje vseh — je dejal tov.

V zvezi s predlogom družbenega plana je skupščina sprejela resolucijo, ki pooblašča Izvršni odbor IOLO, da začasno izpoljuje okrožni družbeni plan na podlagi danega predloga, dokler ne bo sprejet odlok o družbenem planu Istrskega okrožja za leto 1952.

NOV VAL DEMONSTRACIJ PROTI MEŠETARJENJU V LONDONU

Milijoni so manifestirali za pravico stvar

Vso našo domovino je znova zajel val ogroženih demonstracij proti mešetarjenju z našo zemljo na londonski konferenci in proti podprtjanju italijanskega fašizma in imperializma.

Protestnega zborovanj v Ljubljani, ki je bilo v sredo popoldne, se je udeležila ogromna množica 120.000 ljudi, to je majvečje število ljudi, ki se jih je kdaj koli v zdajšnjini zbral v glavnem mestu naše države. Zborovanje je začel v imenu mestnega odbora Osvobodilne fronte Vlado Krištof, nato pa je govoril predsednik vlade LR Slovenije tov. Miha Marinko. V svojem govoru je med drugim dejal, da jugoslovanski narodi že sedem dni neprestano izražajo svojo enotno voljo braniti svoje interese in odločiti vse morebitne sklepe londonske konference. Jugoslovanski narodi odločeno zahtevajo, naj se londonska konferenca razide, ker sklepki te konference ne morejo kolistiti utrditi miru in obrambi proti agresiji.

Predsednik vlade Miha Marinko je nato poudaril, da bi Jugoslavija z resnično demokratično Italijo moglo usvariti dobre sosedske odnose in je na koncu že enkrat aperliral na zapsadne sile, naj ne dajejo počutno izsiljevalni politiki italijanske vlade. Jugoslovanski narodi so trdno odločeni braniti svoje pravice in svojo suverenost in priznani

Beliram — če rečem, da nobena provokacija CLN, nobeno izseljevanje in lažni propagandni prispevki Italije nas ne bo odvrnil od začrtane poti, da ustvarimo za vse naše delovne ljudi brez razlike na rodnosti in vere srečno življenje v skupni domovini svobodnih enakopravnih ljudi v socialistični Jugoslaviji. To našo obveznost bomo tudi izpolnili. *

V nadaljevanju zasedanja so se delegati največ zadržali pri razpravi družbenega plana za leto 1952, ki ga je obrazložil predsednik Gošpodarskega sveta OLO tov. Vranjica. V svoji obrazložitvi je dejal, da bo predlog plana, ki ga je izdelal IOLO, osnova za diskusijo v delovnih kolektivih, ki ga bodo dopolnili in po potrebi popravili. Poudaril je, da je postavitev plana omogočila vlada FLRJ z dotacijo 550 milijonov dinarjev.

Skupščina je sprejela nato vrsto važnih odlokov med njimi odlok o planskem vodstvu narodnega gospodarstva, odlok o družbenih prispevkih in o davkih, odlok o proračunih, tri odloke s področja gradbene dejavnosti, odlok o takšah, odlok o tisku in odlok o izvarstvu kaznivih in varnostnih ukrepov in vzgojno poboljševalnih ukrepov. Vsega skupaj pa so sprejeli 16 novih in dopolnilnih odlokov.

Po odloku o teritorialni razdelitvi Istrskega okrožja bo sedaj v okrožju 16 občinskih odborov. V koprskem okraju bodo mestni občinski odbori v Piranu, Izoli in Kopru, občinski odbori pa bodo Koper-ekolica, Izola-ekolica, Portorož, Marezige, Dekani, Sičavlje in Smarje. V bujskem okraju bodo občinski odbori v Bujuh, Umagu, Brtonigli, Novemgradu, Grožnjanu in Momjanu. Skupščina je izvolila sedemčlansko komisijo, ki bo v sodelovanju z izvedenici predložila IOLO definitivna imena posameznih krajev, glede na to, ker imajo posamezni kraji tudi po več imen.

V zvezi s predlogom družbenega plana je skupščina sprejela resolucijo, ki pooblašča Izvršni odbor IOLO, da začasno izpoljuje okrožni družbeni plan na podlagi danega predloga, dokler ne bo sprejet odlok o družbenem planu Istrskega okrožja za leto 1952.

Zunanje ministrstvo FLRJ je izročilo italijanskemu послanku v Beogradu noto v zvezi z nedavno odsodbo nad agenti CLN v Kopru. Nota opozarja italijansko vlado na dejstva, ki so jih ugotovili na obravnavi, da prejema organizacija CLN dejansko pomoč od italijanske vlade za organiziranje vohunske mreže v vmesovanje v notranje zadeve jugoslovanske cone STO. *

Jugoslovanski ribiči bodo dobili 30 novih ladij. Deset bo izdelanih in opremljenih še letos, ostale pa prihodnje leto. Ze teh deset prvih ribiških ladij, ki bodo dodeljene letos podjetjem na področju Reke in Splita, bo mogočo pripomoglo k uspešnemu ribolovu ne le ob obali, temveč tudi na odprttem morju.

Vlada FLRJ je izdala naredbo o nakupnih cenah za volno. Volna je razdeljena po tej uredbi na 7 razredov in odkupovalci jo bodo plačevali po 580 do 2086 din. Volno bodo odkupovali od državnih kmetijskih posestev, telefonskih zadrug, ekonomij, spletovnih kmetijskih zadrug in posameznikov. *

V »Službenem listu« FLRJ so izšle tri nove uredbe: uredba o plačilih delavcev in nameščencov v zadrugah in zadržnih organizacijah, uredba o zvanjih in plačah uslužencev Narodne banke FLRJ. *

Predsednik Sveta za ljudsko zdravstvo in socialno politiko pri vladah FLRJ je izdal navodilo k uredbi o dodatkih za otroke, ki je zelo obširno in ki v glavnem doslej veljavnih navodil ne spreminja temveč jih podrobnejše le tolmači.

OD TEDNA DO TEDNA

Koncem preteklega tedna je zasedala v Ljubljani Ljubljanska skupščina LRS. Z uzakonitvijo zakonskega predloga o reorganizaciji ljudskih odborov je skupščina zaključila svoje delo, sprejela pa je tudi resolucijo, v kateri poudarja, da je osnova za rešitev tržaškega vprašanja sporazum med Jugoslavijo in Italijo in sicer na podlagi predloga vlade FLRJ. *

V Beogradu so imeli kongres jugoslovanski ekonomisti. Med razpravo je govoril na kongresu tovarš Boris Kidrič, zastopnik kongresa pa je sprejel tudi maršal Tito. Kongresa so se udeležili tudi tržaški ekonomisti, med njimi Stanko Kovacić in Gino Gobbo. *

Ministrstvo za zunanje zadeve FLRJ je izročilo bolgarsku veleposlaništvu v Beogradu noto, v kateri protestira proti mučenju jugoslovanskega državljanja Momira Seferovića in njegovega sina Ivana, ki so ga organi bolgarske državne varnosti ustrelili v Kolarogradu. Nota zahteva, naj bolgarska vlada takoj ugodi prošnji Momira Seferovića za repatriacijo v Jugoslavijo in prenos posmrtnih ostankov njegovega sina Ivana. *

15. aprila so proslavili širom Jugoslavije »Dan železničarjev«, ki je spomin na vse tiste revolucionarne borce železničarje, ki so leta 1920 dvignili svoj glas proti tiraniji takratne vladejoče klike, ki je slonela na puškah in bajonetih Koroščevih žandarjev. *

Narodna banka FLRJ je odobrila 300 milijonov za nakup inventarja, opreme in vozil, potrebnih gostinstvu in turističnim objektom. Kredit je dala na tisoč revizna sredstva, ki jih bodo dobila gostinska podjetja v letosnjem sezoni. Sklenjeno je tudi, da se bodo ustanovila v Parizu, Londonu, Frankfurtu, Atenah, Belgiji, Nizozemski in Svici jugoslovanska turistična predstavništva. V kratkem bodo odprli v Parizu jugoslovansko restavracijo, v kateri bodo prodajali naše najboljše vino in jestvine. *

Zunanje ministrstvo FLRJ je izročilo italijanskemu послanku v Beogradu noto v zvezi z nedavno odsodbo nad agenti CLN v Kopru. Nota opozarja italijansko vlado na dejstva, ki so jih ugotovili na obravnavi, da prejema organizacija CLN dejansko pomoč od italijanske vlade za organiziranje vohunske mreže v vmesovanje v notranje zadeve jugoslovanske cone STO. *

Jugoslovanski ribiči bodo dobili 30 novih ladij. Deset bo izdelanih in opremljenih še letos, ostale pa prihodnje leto. Ze teh deset prvih ribiških ladij, ki bodo dodeljene letos podjetjem na področju Reke in Splita, bo mogočo pripomoglo k uspešnemu ribolovu ne le ob obali, temveč tudi na odprttem morju. *

Vlada FLRJ je izdala naredbo o nakupnih cenah za volno. Volna je razdeljena po tej uredbi na 7 razredov in odkupovalci jo bodo plačevali po 580 do 2086 din. Volno bodo odkupovali od državnih kmetijskih posestev, telefonskih zadrug, ekonomij, spletovnih kmetijskih zadrug in posameznikov. *

Predsednik Sveta za ljudsko zdravstvo in socialno politiko pri vladah FLRJ je izdal navodilo k uredbi o dodatkih za otroke, ki je zelo obširno in ki v glavnem doslej veljavnih navodil ne spreminja temveč jih podrobnejše le tolmači. *

De Gasperi, Vidali in Tolloy obračajo, delovno liudstvo pa bo obrnilo

V iridentistični goni Trstu, ki danes bolje everte kot vsaka letošnja po-mladanska cvetka, je smatral za potrebno, da se uveljavlji tudi Tolloy, glasnik takojmenovane socialistične stranke Italije za Tržasko ozemlje in pove svoje ntehtne besede. Te bi postale seveda takoj brezpomembne, če si mož le malo ogleda in sešteje svoje pristaše, ki bi jih prav lahko stisnil v eno samo pest. Toda pri vsem tem misli Tolloy, da je le važno, če svet zve, da tudi njegova skupinica ne zaostaja z ostalimi iridentističnimi krščanci, kadar gre za reševanje madre-patrije, čeprav ima sicer tako rada na ustili internacionalizem in bratstvo med narodi.

Tolloy bi torej rad imel zvezo zdemokratičnih strank pri predstoječih volitvah, da se porazijo osovraženi vtipci. Med te demokrate pa prišteva samo one, ki so svojo zdemokratičnost pokazali pri zadnjih od iridentizma plačanih nemirih, ko so nadvse zdemokratično rjevali in napadali Ijudi, ki niso hoteli take demokratičnosti deliti z njimi. Nič čudnega torej, če so danes po tollojevskih nazorih najčešči zdemokratia, razni škvadristi in kolajnarji fašistovskih pohodov, ki misijo da je prišel čas, ko lahko izvlečajo povajljane črne cunje iz naftalina in jih znova s poudarkom razkazujejo raznim nevernikom, toliko bolj ko imajo take demokratične zaveznike Tollojevega in Vidalijevega kova. Da druge vrste demokrati za Tolloya ne pridejo v poštev, je samo po sebi umeno, saj je glavna oznaka za tržarski demokratizem po njegovih pojmi, da se vztrajno in odločno bori za ponovno priključitev teh krajev k It-

iji. Oni, ki se bori za samostojnost Trsta, za spravo med Italijani in Slovenci, za demokratizacijo uprave in javnega življenja, ne more biti demokrat, ker obstaja prava demokracija po tollojevski filozofiji le v goni proti vsemu, kar ne služi italijanskemu šovinizmu, zlasti pa proti vsemu, kar je slovensko. Tako so za Tolloya posebno nedemokratični predstavniki obeh skupin, ki so se drznili podati v tujino, da tam natočijo nekaj čistega vina o pravi vrednosti šovinističnega krščanstva o Trstu.

Dolgo časa so slepomisili tekoči zvani tržarski socialisti, sedaj pa misijo, da jim tega ni treba več in da lahko zležejo javno pod isti klobuk z vsemi ostalimi šovinisti. Samo v taki družbi, pravijo, imajo tudi izgled, da se prikopljejo do predstavnika pri bodočih volitvah v občinski svet, ker, če bi se sami pokazali, bi jim predala prav trda. Toda ta naparefamento je tako čudovita iznajdba klerikalnih računarjev, da se ji človek ne more nikdar

dovolj načuditi. Pomislite, z enim samim računskim trikom bodo pridobili vse, česar jim ne bi moglo dati še tako vztrajno predvoljivo delo. Seveda je mnogo lepše vnovčevati volilne triumfe z računarsko umetnostjo, kot pa z resnim javnim delom. Ni čudno, če so si v tem edini ne le reakcionarni in konzervativni krmjarji, temveč tudi lažiosocialisti, ki držijo le s takimi računarskimi akrobacijami nad vodo svojo potapljaljajoče se barko. Vprašanje je le, koliko časa bo to še šlo. Delovno liudstvo ne le v Trstu, marveč tudi v Italiji vedno bolj spregleduje, da ta politika brez cilja in brez linije, ki jo vodi samo slepo in brezmisno sovršstvo, ne vodi nikamora, da izdaja njegove razredne interese, da ovira pravilen razvoj socialistične misli, da zavira mirno sožitje med narodi in da je zaradi tega prej ali sljev obsojena na polom.

Sumljivi preroči CLN: De Gasperi, Vidali in Tolloy obračajo, delovno liudstvo pa bo obrnilo.

Vprašanje mirovne pogodbe z Nemčijo

Kremelj odklanja sodelovanje s komisijo OZN

Diplomati treh zahodnih držav se sedaj posvetujejo glede morebitnega odgovora na novo sovjetsko noto o Nemčiji. »Nova« sovjetska nota v bistvu ni prav mič nova. Sklicuje se predvsem na prejšnjo sovjetsko noto od 10. marca, s ka-

tero je sovjetska vlada predlagala trem zahodnim državam, naj bi skupno proučile vprašanje mirovne pogodbe z Nemčijo s sodelovanjem Nemčije pri sestavi te pogodbe. Sovjetska nota pa odreka pristojnost komisiji OZN, da bi izvedla preiskavo o možnosti razpisa splošnih svobodnih volitev ter predloga, naj bi to preiskavo izvedla komisija štirih zasedbenih velesil.

Podoba je, da je edina novost v sovjetski noti predlog, naj bi preiskavo o možnosti izvedbe volitev v vsej Nemčiji raziskala komisija štirih zasedbenih sil. V zahodnih diplomatskih krogih poudarjajo, da bi Kremelj, če bi res želel sporazum o Nemčiji, sprejel sodelovanje s komisijo OZN, obenem pa trdi, da je Kremelj s svojo noto praktično zavrnil vse predloge zahodnih velesil. Dejstvo je, da sovjetska nota ne zapira možnosti nove izmenjave mnenj, ne odgovarja pa na razna vprašanja zahodnih držav. V Zvezni se je pred dnevi sestala komisija Zdrženih narodov za izvedbo svobodnih volitev v vsej Nemčiji. Po sestanku je komisija poslala novo pismo predsedniku sovjetske nadzorstvene komisije v Nemčiji, generalu Čujkovu. V pismu komisija ponovno izraža svojo željo, da bi se sestala s pristojnimi oblastmi sovjetskega področja Nemčije in vzhodnega sektorja Berlina, dodaja pa tudi, da bo na žalost prisiljena opustiti vsako upanje, da izvede svojo nalogo, če ne bodo sovjetske oblasti do 27. aprila odgovorile.

Bonska vlada bo zavzela uradno stalische šele potem, ko bo komčala svoja posvetovanja s predstavniki zahodnih vlad.

Dva petelina

Mogoče položaj v sosedni coni ne bi zavzel tako vznemirljivega razvoja, če ne bi zasedbena anglo-ameriška oblast sama k temu pripomogla. Ko se je namreč oziral po zaupnih Ijudeh, katerim naj bi poverila civilno oblast, se je zaustavila pred dvema brezpomembnima človekoma, ki dotlej nista še ničesar pokazala v javnem življenju. Prvi je bil upravni uradnik druge vrste pri mestnih podjetjih, imenuje pa se Bartoli, drugi pa starejši srednješolski profesor, po imenu Palutan. Sicer sta bila oba solidna cerkveniška podrepnika, ki nista zamudila nobene maše in nobene pridige, da jima ne bi uplahnila verška gorenčnost. Toda to je bilo vse v pravi politični liniji. Klerikalci so se tedaj že pridno privali v ospredje italijanskega političnega življenja. Pod blagohotnim pokroviteljstvom generala Aireya, ki ni izpustil nobene prilnosti, da ne bi poudaril potrebe priključitve Trsta k Italiji, pa se je bohotno začela razvijati italijanska iridenta. Oba potuhnjeni petelini sta računalna, da je sedaj pristašnja ura, ker sta bila v enaki meri klerikalca kot fašista. Videla sta se že na vrhu lestvice iridentističnih svetnikov, tam nekje v bližini ožarjene trojice Sauro, Battisti, Oberdan, vendar tako, da jima ne bi bilo treba doprinesti enakih žrtv.

Odtlej se pričenja v Trstu pod vezniško upravo ista gona, kakor so jo uveli v predvojno poljskem Gdansku nacistični prekučuh. Trst mora postati pod nezrealim vodstvom obeh iridentističnih priganjačev izvor italijanskega lažipatriotizma, simbol pokopanih fašističnih upov, Bartoli in Palutan pa naj bi postala neka nova Garibaldi ali pa vsaj D'Annunzio, ki bi popeljal Italijo znova na pot velikih imperialnih osvajanj. Ko sta bila še mlada, sta se naučila ono »Roma — doma in refren izza mladih dni jima še danes prijetno zveni v usesh, ne da bi se zavedala, da imajo tudi gesla svojo usodo, včasih celo zelo žalostno.«

Tako je Bartoli postavljen na mesto tržaškega župana zato, da čuva interese Trsta in zastopa težnje vsega prebivalstva, pokazal pa se je s popolnoma nasprotnimi nameni in v trenutku se je spremenil v agenta Vatikana in z njim povezanega Kviranila. Potopjal je svoje svečane obljube in prisege angleškim in ameriškim generalom, ki so ga postavili na to mesto, v očividni zmoti, da bi se moral zahvaliti svojemu varuhu v Rimu. Njegova pot gre od tedaj srimo navzdol. Postane veliki mojster CLN, nevarne in nečedne družine, katere edini smoter je, kako škodovati in zadevi Jugoslavijo. Končno si nadene še neslavno funkcijo predsednika obramebitve italijanstva Trsta in organizatorja poučništva, ki naj bi tej obrambi služili. Gotovo se mu je tožilo, zakaj nima Trst še novega hotela »Balkan«, kamor bi znova peljal svoje skvadre, kakor njegovi slavn predniki in učitelji. Trezni opazovalci pa so bili drugačnega mnenja, ko so videli, kako se je na fedet hitro ohlatal pod curki vode iz brizgaln. Misili so si, da kake polomljade bi šele prišlo, če bi namesto mrzlih dobili toplo obkladlo. Se žalostnejšo sliko

pa je nudil njegov vredni pajdaš Palutan, ki je vrtel svojo okroglo debelost, kot neka stara devica Orleanska, brez posebne prepričljivosti, med svojimi popuščajočimi četami. Vse skupaj je prav obupna komedija, ki je pokazala slabega režiserje, katerih bi se rajnki učitelji prav velišči, če bi jih imeli možnost opazovati.

V razmerah, kjer še obstajajo gospodarji in blępci, so gospodarji še vedno nagnali nepošcene blępce: Oba tržaška petelina pa sta v teh dneh dovolj jasno pokazala svojo globoko ljubezen do svojih gospodarjev s tem, da sta jih dalo razbiti šipe in napis. Vsaka, še tako blagohotna oblast bi jima za to moralata dati ono nagrado, ki sta si jo zaslužila. Sicer bi Trst lahko sledil po poti Gdanska, kjer se je tudi začelo z raznimi Rauschniki in Streicherji, končalo pa tako, kakor si mogoče danes niti Bartoli, niti Palutan ne želite.

NA KRATKO

Izvršilni odbor vafistične stranke je objavil manifest, v katerem poziva vse Egipčane, naj se z vsemi silami uprejo odložiti splošnih volitev v Egiptu. Manifest poudarja, da je vladni sklep protiustaven in da je njegov namen zadati smrtni udarc parlamentarni ustanovi in narodni stvari.

Kakor menijo v londonskih vojaških krogih, namerava Truman imenovati sedanjega polveljnika Eisenhowerjevega glavnega stana generala Gruenthalja za Eisenhowerjevega naslednika.

V torek se je ponovno pričelo londonsko bārantanje o Trstu. Kaže, da je italijanska delegacija dala nove predloge. Kolikor se je izvedelo, niso razgovori prinesli nič novega.

Amri paša je v torek odpotoval z letalom v London, kamor je ponel odgovor Hitleri paše na zadnje osebno Edenovo pismo.

Ameriški sindikati so pozvali vlad ZDA, naj vpliva na francosko vladu, da bi popustila glede tuniških zahtev. Izvedelo se je, da nameravajo arabske in azijske države spraviti zadavo pred glavno skupščino OZN.

Clanice evropske obrambne skupnosti in Velika Britanija so se sporazumele o medsebojni vojaški pomoči v primeru napada na eno teh držav. Objavljena je bila britanska bela knjiga in tudi komunikate šestih držav evropske obrambne skupnosti.

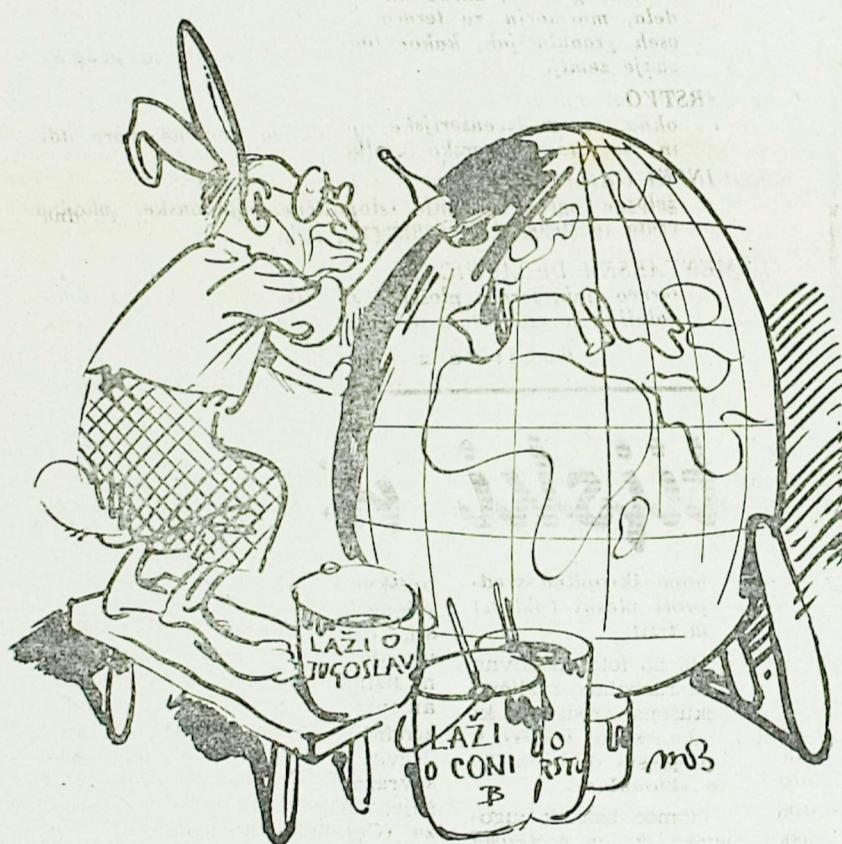
Ameriške oblasti so dovolile Japoncem polno svobodo za novitev vojne industrije.

Predsednik Truman je v torek v Beli hiši podpisal mirovno pogodbo z Japonsko. Podpisani so bili tudi sporazumi za varnost na Tihem oceanu.

Kakor znano, so prišli v Bolivijo na oblast revolucionarji, ki so se uprli prejšnji vladni. Predsedniška dela bo do prihoda Viktorja Estenzora opravljaj Heran Simes Suazo. Nova vladna ima namen v celoti spoštovati mednarodne dogovore in prijateljstvo s sosednimi in sploh vsemi ameriškimi državami.

Reki Missouri in Mississippi sta preplavili ogromne rodovitne površine sedmih držav. Desetični ljudi so brez strehe. Doslej povzročena škoda je dosegla najmanj 100 milijonov dolarjev. Obe reki s svojimi pritoki še nadalje naraščata.

V Pan Mun Jomu tudi pretekli teden niso dosegli nobenega napredka. Najkrajša seje trajala le 15 sekund. General Nuckles je izjavil, da so bili vsi sestanki, čeprav kratki, »zelo važni in resni.«

Kako dolgo bo Alcide »farbal« svet?

Beograd je odločno spregovoril 27. marca 1941, spregovoril pa je tudi tokrat, ko hočajo zopet zasaditi nož v hrbot našim narodom.

Tovariš Djuro Salaj, predsednik Zveze sindikatov Jugoslavije, je imel na protestnem zborovanju, ki se ga je udeležilo 280.000 Beograjanov, naslednji govor, ki bo zanimal tudi bralce našega lista.

»Londonška konferenca predstavlja nov napad na pravične zahteve našega življa« — je dejal tovariš Salaj. »O usodi naših narodov niti mogče odločati brez nas. Zato je delavski razred Jugoslavije skupno z vsemi državljanji enoten v tem, da nikoli ne bo sprejel sklepa Londonške konference, kakor tudi nočnega drugega sklepa, ki bi ga sprejeli proti nam in našim interesom. Takšni sklepi imajo lahko samo težke posledice za mir in mednarodno sodelovanje v Evropi.«

Z gnušom odklanjam vsako primerjavo doprinos Jugoslaviji za zmagajo idealov Zdrženih narodov — je nadaljeval tovariš Djuro Salaj — z nobirnostjo do včerajnjih zavojevalev naših in drugih narodov. Zato se s polno pravico in resno zaskrbljenostjo vprašujemo, če je to priznanje Jugoslaviji — iskre-

Predrznost, ki spominja na prve pohode Mussolinijevega fašizma

nemu in častnemu zavezniku v skupni borbi, da se danes s pogajanjem okrog Trsta oživljajo in krepijo iridentistične in osvajalne težnje preživelega italijanskega imperializma.

Danes se po Italiji svobodno in držno sprejava Mussolinijev pojavljajeni fašizem, pod katerega črnim plaščem gomazijo skupno z De Gasperijevimi iridentisti, Togliatti in kominformisti in drugi šovinisti. De Gasperijeva vlada izsiljuje zapadne sile, po zaslugu napadnega pritiska Moske, zahteva Trst za Italijo, na ulicah pa si podvajani iridentisti prisvojujejo Zadar, Reko, Dalmacijo in Črno goro. Z istimi gesli in z enako predrznostjo je pričel fašizem Mussolinijeve dobe svoje osvajalne pohode proti narodom Europe in Afrike. Povzročitelji in kritici druge svetovne vojne dvigajo glave v želji, da uresničijo svoje osvajalne namere. Medtem ko naše države sploh niso obvestili o sklicanju londonske konference,

so podprli De Gasperijevu vlado ravno s sklicanjem te konference v njeni protijugoslavski kampanji, ki krepi, hrabri in združuje vse fašiste in njihove iridentistične zavezničke — informbirojeve in druge reakcionarje. Mar ni jasno, da predstavlja dopuščanje, podpiranje in popuščanje pred zahtevami De Gasperijeve vlade do Trsta istočasno razplovanje imperialističnih zahtev in nove vojne nevarnosti? Zato dvigamo svoj glas in protestiramo pred svetovno javnostjo proti najnovejši nevarnosti za svetovni mir.«

»Smatramo, da ni potrebn« — je nadaljeval tovariš Djuro Salaj — da bi še komurkoli v svetu dokumentovali znano dejstvo edinstvenega primera »sodelovanja jugoslovanskih narodov v skupni borbi Zdrženih narodov v minuli vojni proti fašističnim zavojevalec. Stopili smo tudi leta 1941. prvi na branik svobode in pravice. Nova Jugoslavija je postala važen faktor miru in

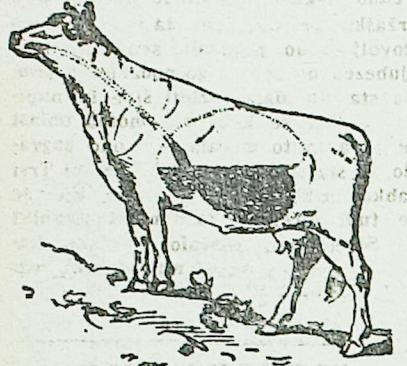
sodelovanja med narodi. Zato nam stopamo danes ponosno in se ne bojimo nikogar. Sporočamo vsakomur in vsem, da še ni zamrl veseljudi klic iz leta 1941., ko je odmevalo v

Beogradu, sredi hitlerjevsko-mussolinijevske evropske fašistične trdnjave: »Bolje grob, nego roba. Danes naj slišijo to vsi in naj si zapomnijo, da je svobodoljubni Beograd ostal zvezl svoji prisi, da bo še složneje, še odločnejše in še bolj moško vztrajal, da svojega ne damo, tujega nočemo, da bomo svoje narode in svoje pravice vedno branili in ohranili. V tem nas nične ne bo zlomili niti omajal.«

Tudi ta današnja veličastna demonstracija dokazuje, kako Beograd izraža enotno in neomajno vojno in obenem pritego, da bomo do konca vztrajali v naši pravici borbi. Naj se sliši v sleherem kotičku naše domovine in po vsem svetu glas svobodoljubnega Beograda, ki naroča svoji vladu, da še odločnejše nadaljuje z borbo proti vsakršnemu poizku, da bi se v Londonu pogajali na račun naših narodov. Nihče nima pravice in nične ne more odločati o usodi naših narodov in o naših nacionalnih in živiljenjskih interesih brez nas in proti nas.«

Napenjanje pri goveji živini

Napenjanje živine je zlasti v podmladanskem (pa tudi pozneje v jesenskem) času zelo razširjena bolezen. Pojavlja se le pri prežekovalcih, največ pri goveji živini, bolj redki primeri so tudi pri ovcah. Napenjanje povzroča mlada, rosna, motra, segreta, ali na drugi način izparena krma (detelja, listje repe ali zelja in razno korenje). Ta hrana se v prebirovcu (vampu) se-

Pravilna operacija

greje in prične vreti. Pri tem vretju se razvijajo plini, ki povzročajo napenjanje. Nič vedno vzrok napenjanju le krma. Rado napre goveda ali ovce, kadar si pokvarijo želodec, ali pa, če živilo takoj po krmiljenju vprežemo. Tudi če žival požre nekaj, kar želodec ne more prebaviti (žeze, cunje), lahko nastopi napenjanje. Reševati močno napeto živilo je zelo težavno, zato je bolj priporočljivo, preprečiti to bolez.

Preprečimo, da ne bo napadala kloroza vinograde

Vsako leto se posebno v nižinskih legah pojavlja žolitica ali kloroza. Ker je ta bolezen biološkega izvora, moramo vzroke vedno iskati v zemlji. Nastopa zaradi nepravilne cirkulacije hranilnih snovi, kar povzroči preveč vlage, preveliko koljčino apna, premalo magnezije in železa. Pojavi pa se tudi zaradi poškodb po ograh, strunah in koreninskih plesni.

Klorotična trta ima slabo rast, medčlenki (internadij) so kratki, listi ponemeno in oveznejo. Teže obobelete nekaj let životarijo in propadejo.

Vzrok te bolezni so v zemlji, zato moramo odstraniti pomankljivosti ter preprečiti nastop žolitice. Odstraniti moramo preveliko vlago, če je pa v zemlji preveč apna, podkopljemo spomladji 350 do 500 gr na trto, ali pa pri rezih trte namažemo z 20 do 30% zeleno galico. V poletju pa trte, kjer se je pojavila kloroza, škropimo z 1/3 do 3/4% zeleno galico. Zelena galica rezgira na kislino in tako posredno prepreči klorozo.

Preden se odločimo za saditev mladih nasadov, se moramo dobro pripraviti, kakšna je zemlja, odnosno kakšna podlaga bo bolje uspevala v določeni zemlji.

Navodila bikorejcem

za pobiranje jalovosti

Znano je, da je pri nas precej jalovih krav. To dejstvo prinaša ogromno škodo naši živinoreji. Vzrokov jalovosti je več. Danes bomu podali nekaj navodil bikorejcem. Ta navodila so potrebna za pobiranje jalovosti v primeru, če je bik kriv, da se krava ne opoldi.

Bikorejec mora predvsem javiti živinozdravniku vsak primer pojavne bolezni na spolovih bikov. Dokler živinozdravnik bika ne pregleda in poda svoje izjave, je strogo prepovedano takega bika pripuščati.

Bikorejec mora preprečiti skok vsakemu govedu, katerega spolni organi niso v redu. Prepovedano je pripraviti tudi krave, ki so zvrgle, dokler živinozdravnik ne izda dovoljenja.

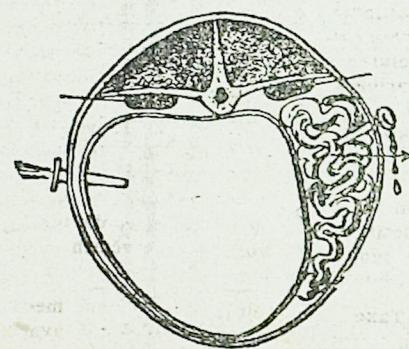
Ce krava v tretjič ne ostane breja, je bikorejec ne sme pustiti k biku brez dovoljenja živinozdravnika. Bikorejec mora sestaviti točen seznam vseh teh primerov in ga poslati živinozdravniku.

Kaj mora kmet v takem primeru ukreniti? Ce hočojo kmetje preprečiti to bolezni, ki vsako leto zahteva večje število žtev, morajo upoštevati naslednja navodila:

1. Pomladni ne sme biti hiter prehod od suhe krme (seno, slama) na zeleno.
2. Pri poščadanju zelene detelje in druge sveče krme moramo paziti, da se ta ni poprej na kupu segrela.
3. V mrzlih in rosnih jutrih ne smemo spuščati živine prezgodaj na pašo, posebno če je lačna, ker lačno govedo na paši že pohlepno mrzlo, rosnato in večkrat od slane oparjeno travo.
4. Priporočljivo je poklađati živini, prej ko gre na pašo in ko pride s paše, prej ko se napaja, nekaj suhe krme.
5. Ce je krma kuhanata, naj ta ne stoji toliko časa, da se začne kisati.
6. Živina naj imata po krmiljenju najmanj 2 uri počitka.
7. Čim cipazi prve znake te bolezni, pokliči živinozdravnika.

Napeto gvedo ni težko spoznati.

Opazimo ga takoj po obsegu trebuha; obenem žival težko diha, izbulji oči, postane nemirna, stoka in se trese po vsem životu. V hudičih primerih pada na tla in tedaj je težko pomagati. Dolžnost vsakega živinoreja je, da čim opazi, da se žival napena, ne izgubi niti minute časa v neodločnosti in priča-

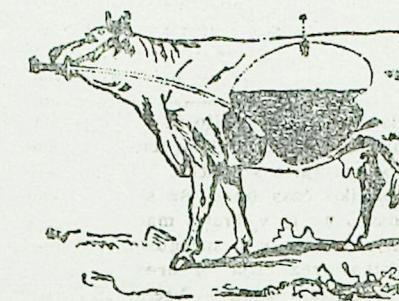
Levo: pravilen ubod
Desno: nepravilen ubod

kovanju. Vzeti mora iz slame pleteno vrv in s to odpreti živali gobec. Na ta način je žival prisiljena na držati vedno odprto žrelo in prežekovati, kar olajša izhod plinov. Čeprav moramo postaviti tako, da stoje s prednjimi nogami više kot z zadnjimi. Obenem je potrebno žival polivati z mrzlo vodo in ne prenehoma drgniti s slamo in sicer ob levih laktinici po bedru navzdol, naprej po trebuhu in ob rebri navzgor.

Zdravilna sredstva pridejo le deloma v poštev (40 gr magnezije, raztopljene v enem litru vode, 1–1.5 l apnenne vode ali 1/4–1/2 l žganja).

V skrajnih primerih ne pomaga drugo kot — trokar. Trokar je posebno ozek nož (bodež), vtaknjen v posebno tulnico, ki ima na spod-

njem koncu odprtino za izhod plinov. Ta bodež živali s hitrim sunkom zaboljemo v levo trebušno stran in to v najbolj izbočeno mestu v smeri od levega kolka proti desnemu laktu. Čim je trokar zaboljan v omenjeno mesto, potegnemo

Nepravilna operacija z Monroevo cevjo

bodež iz tulca (nož, tulec pa ostane v trupu), dokler se ta ne reši plinov. Ce se slučajno tulec zamasi zaradi prenaglega izpuščanja plinov, ga očisti s ponovno utaknitvijo noža v tulcu. Po operaciji rano razkužimo z jodovo tinkturo, a na rano položimo krpico, nameščeno v terpentinoce. Omeniti moramo, da ne smemo dopustiti, da plini prenaglo izhajajo, kadar je žival preveč napeta, ker bi to lahko povzročilo smrt živali zaradi naglega dotočka krvi iz možganov v trebušno vtoplino (možgansko kap). To nevarnost preprečimo na ta način, da s pristom uredimo izhod plinov skozi tulec.

KMETJE,
poslušajte v nedeljo zjutraj ob 8. uri 30 minut oddajo za kmetovalce!
Radio
Jugoslovanske cone Trsta

Nameslo trokarja uporabljajo po nekaterih krajinah tako imenovano Monroevo cev. Gre namreč za cev iz gumije, katero vtaknemo živali skozi požiralnik vse do vampa. Na ta način rešimo žival brez krvave operacije. Jasno je, da tudi to delo zahteva strokovno sposobnega moža, ker je v nasprotnem primeru nevarno, da se poškodujejo notranji organi.
Dr. F. J.

SKORJA PO NJIVAH SKODUJE

Zaradi močnega deževja in burje, ki je sledila dežu, se je napravila po njivah trda skorja. To velja posebno za težje zemlje. Trda in zbitna skorja zelo ovira rast poljedelskih — posebno pomladanskih — kultur. To skorjo moramo čimprej zdrobiti. Pri drobljenju uporabljajo brane ali valjarje. Z drobljenjem skorje osvobodimo slabotne rastline nevarnega sovražnika, ki jim ovira normalen razvoj. Tako dovedemo do korenin rastlin zrak, brez katerega rastline ne morejo živeti, z razbijanjem skorje uničujemo škodljive plevelne rastline in preprečujemo izhlapevanje vlage.

SKRAJNI CAS JE, DA OKOPAMO SADNO DREVJE IN VINOGRADE

Ce nas slučajno zanesi pot po naših krajih, bomo opazili, da še niso vsi vinogradi obdelani. Okoli sadnega drevja (posebno velja to za oljke) zemlja še ni zrahljana. Sadno drevje in trte moramo okopati in pognojiti, če hočemo imeti od tega kaj koristi.

Sadike povrtnine

Obveščamo naše kmetovalec, da imamo v razprodaji večje število sadlik prvorstnega paradižnika, zgodnjega zelja, paprike, krmilnega ohrovca (vrzote), in drevesca cimpres ter evelie.

KMETIJSKA ŠOLA
Škocjan pri Kopru

Še o pomladaskih čebelarskih opravilih

Pomlad je letos prišla z majhno zamudo, kljub temu pa je v panjih že vse oživelje. Upajmo, da nam vreme ne bo več nagajalo in da bomo čimprej pregledali notranji položaj panjev. Omenili bomo glavna spomladanska opravila v čebelniku, v kolikor nismo o njih pisali že v naši 13. številki.

Predvsem se moramo pripraviti (to velja posebno za čebelarje višjih predelov!), če imajo družine dovolj zaloge medu. Čebeli potrebujejo prav spomladni največ medu za prehrano zalege. Ce pa jima nima dovolj medu, ga moramo pitati. Čebeli pitamo na ta način, da jim nalijemmo zvečer v satnike zadostno količino medu, ki ga prej razredčimo z mladino vodo. V primeru, da nimamo na razpolago medu, lahko uporabimo prekuhanji in v vodi zgoščeni sladkor. Nekateri čebelarji (ne bi jih smeli imenovati čebelarje!) iz špekulantskih razlogov uporabljajo sladkor za prehrano čebel v prepričanju, da je čebelina družina svoljestranska tovarna, v kateri se predeljuje iz sladkorja med. To so zelo napredni pojmi, ker glavna hrana čebel je in bo še vedno le — med. Ce uporabljamo med ali sladkor, moramo položiti satovje napolnjeno z medom ali sladkorjem poleg čebelnega gnezda, nikoli pa ne v sredino.

Čebeli potrebujejo spomladni došljivode in zato ne bi smelo biti čebelnjaka brez napajališča z vedenim sivežo vodo. Skrajni čas je, da vesten čebelar očisti stare panje, v katerih ima namen vložiti nove rojce. Staro satovje, ki je neuporabno, moramo prekuhati, da dobimo vosek, potreben za izdelavo umetnega satovja. Pred čebelnjakom moramo odstraniti grmovje in sploh vse, kar ovira vzelj čebelam. Povsod mora vladati red in snaga. Čebel pri njihovem delu ne smemo nadlegovati. Ropot in hrup vznemirja čebeli v vse to škoduje čebelni družini, kar gre v škodo donosnosti našega čebelarstva. Dr. J.

Gradbeno podjetje EDILIT Izola (telefon 38)

VAM IZVRŠI PO VASI ŽELJI

vsa gradbena in obrtniška dela

KAMNOLOM:

kamen, gramoz, zdrob in pesek za cestna in gradbena dela, marmorin za teraco, posipanje parkov, dvorišč v vseh granulacijah, kakor tudi apeno moko za poapnavanje zemlje

MIZARSTVO:

okna, vrata, izvenserijske opreme za kavarne, bare itd. in vse ostale mizarske izdelke

KOVINSKI OBRAT:

železne ograje zunanje, stopniščne, balkanske, vhodna vrata in druga ključavnica dela

CEMENTARSKA DELAVNICA:

teraco tlak, teraco ploščice, stopnice, cementne cevi, umivalnike in vse ostala dela iz umetnega kamna

Pohitite z naročilom!

breskve bi že morale biti poškropljene preden se odpre popre. Ti

sti, ki so znamudili prvo škropiljenje, morajo škropiti čim odpadejo cvetni listi z 0,5% raztopino apnenega arzenata. V maju bomo morali v zgornjih jutrih urah odresati z dreves in pridno obirati najhujšega sovražnika koščičastega sadja (črešnje, breskve, marelice) — žilogrizca (Capnodis tenerbris). V primeru, da opazimo majskega hrošča, moramo postopiti na enak način pri vseh sadnih drevesih.

ALI IMAMO ŽE PRIPRAVLJENE SADIKE POVRTNIN?

Cas je za sajenje vratnih kultur (paradižnik, paprika, jajčevec itd.). Napreden vrtnar si vzgodi doma sam zadostno število sadik iz zdravega in sortnega semena. Koliko razočaranj smo doživeli zaradi tega, ker so vrtnarji pričeli misli na semena in sadike, ko je prišel čas setve ali sajenja. Ce že ne moreš ali nimas priložnosti si sam preskrbeti sadike, zanimaj se pri ostalih vrtnarjih, da si sponzorji, da boš o pravem časuvabil potrebne sadike.

KAJ MORAMO VEDETI O SETVI KORUZE

1. Sej raje zgodnje kakor po pozne sorte.

2. Za same izberi le zrnje iz pravilno razvilitih storžev.

3. Za same uporabi le zrnje s srednjega doleta storža.

4. Ne sej pregloboko niti ne pre-gusto.

5. Razredči pravčasno pregoste rastline, da ne odvzamejo brezpotrebitno vlago in hranilne snovi ostalim rastlinam.

Naš učenjak Marko Plenčič - predhodnik Pasteurja in Kocha

Zaman bi pregledovali naše leksikone in enciklopedije, da bi našli podatke o našem učenjaku Plenčiču, pa čeprav je bil predhodnik Pasteurja in Kocha. Njegovega imena ne najdemo niti v Stanojevičevi enciklopediji, niti v Minerinem ali Zdravstvenem leksikonu. O njem smo začeli pisati šele pred 20 leti, ko so nas namj opozorili tujci. Ti ga seveda bolje poznajo in tudi omenjajo, tako Puschman, Sudhoff, Diepgen in končno Amerikanec Gordon, ki ga opisuje v svoji knjigi »The romance of medicine«. Plenčič je s svojo vedo o mikrobih in o načinu njihovega množenja — pravi ob zaključku Gordon — »prišel za celo stoletje prezgodaj.« In sedaj? Kdo je torej Plenčič in kaj predstavljajo njegovi izsledki?

Plenčič se je rodil leta 1705 v Solkanu pri Gorici in je torej naš rojak. Leta 1762 je bil imenovan za profesorja na dunajskem vseučilišču, umrl pa je na Dunaju leta 1786. Njegov sin Josip je bil imenovan leta 1781 za vseučiliščega profesorja v Pragi. Isto leto, ko je bil imenovan za profesorja, je Plenčič izdal knjigo: »Medikofizi-

čna delka v štirih delih. S to knjigo je dosegel svetoven sloves.

Plenčič že v naslovu knjige navaja, da bo v prvem delu obravnaval novo idejo (vedo) o naležljivih boleznih. To podčrta tudi v predgovoru, kjer pravi, kako se vsak dan množe knjige, ki so po svojih nazorih enake in podobne prestani jedi. Take pisanje lahko nazavemo »roparje«, ki se boje ločiti od mnenja večine in gredo kar kar čreda po poti, ki so jo že prej prehodili. Plenčič je medtem izbral novo pot in pojasnil okužbo na novi, boljši način. Z logičnimi razpravami je dokazal, da povzročajo naležljive bolezni samo majhne živalce (imenuje jih »animalkulac«). Te živalce napadajo ljudi, večje živali in rastline. Množe se s svojimi sementi ali jajčeci. Predvsem pa je najvažnejša Plenčičeva ugotovitev, da ima vsaka bolezen svojo vrsto povzročitelja. Povzročitelj črnih koz lahko povzroči samo črne koz, povzročitelj kuge samo kuge itd., kakor lahko iz semena solate zraste samo solata, iz semena korenja samo korenje itd. Toda kakor ima vsaka bolezen svetega povzročitelja, tako je potreb-

no tudi za vsako bolezen posebno zdravilo.

Danes izgledajo te trditve povsem običajne in vsakodnevne, toda pred 190 leti so bile več kot revolucionarne. Vedeti moramo, da so v Plenčičevem času celo učenjaki verjeli, da se črvi, hrošči in miši izležejo iz prahu in gnijobe, ali da nastanejo naležljive bolezni iz stupenj izhlapevanj, oziroma iz raznih vretij ali fermentacij. Jasno je, da so se ljudje tudi zdravili v skladu s temi nazori: z dolgotrajnim umivanjem, potem v obilnim puščanjem krvi, tako da je Molière napisal: »...skoraj vsi ljudje umirajo od svojih zdravil in na svojimi boleznjimi.«

Plenčičevi izsledki, so ogromno pomemnili za tiste čase, še važnejše pa je, da so v veliki večini ostali novi in aktualni celo danes. Vprašanje pa je, kaj so mislili o Plenčičevi vedi njegovi sodobniki?

Zdravniki in njegovi tovariši-profesorji so o vsem trdovratno molčali. Oporekati Plenčiču ni bilo lahko, ikajti zbral je ogromno dokazov. Da bi ga uničili, so izbrali drugo, udobnejšo pot — molčanje. Nobeden ni pobijal njegovih trditv, nobeden pa jih ni tudi citiral in tako so konec koncev njezino živiljenjsko delo uničili z molčanjem.

Rensica se sicer lahko zakrije za nekaj časa, vendar končno le pride na dan. Plenčič je zagotovljeno v zgodbini mesta, ki mu pripada, saj je prvi jasno napisal in dokazal, da so mikrobi povzročitelji človeških, živalskih in rastlinskih okužb. Pomanjkljivost njegovega dela je bila le v tem, da ni delal poskusov. V tem primeru bi nedvomno zavzel mesto Pasteurja, tako pa je bil le njegov predhodnik. Kljub temu smo lahko ponosni na našega Marka Plenčiča, ki predstavlja nedvomno preobrat v zgodbini medicine. Ameriški učenjake Charles Singer je po pravici dejal, da se s Plenčičem začne zlata doba v znanosti raziskovanja naležljivih bolezni.

Ko smo pregledovali družine smo le redko ugotovili bolezen tudi pri starših, večinoma le pri šolski mladini. Zato smo s pregledi šolske mladine zadeli v živo pri pobijanju te bolezni.

Ko smo pregledovali družine smo le redko ugotovili bolezen tudi pri starših, večinoma le pri šolski mladini. Zato smo s pregledi šolske mladine zadeli v živo pri pobijanju te bolezni.

Pri pregledih smo vpisovali in včasih zdravili tudi druge očesne katarje, ki nimajo s trahom nič skupnega. Čeprav smo otrokom in staršem pojasnili, da nimajo trahoma in da smo jih zapisali iz drugih vzrokov, so se nekateri nezaupljivi začekali včasih v privatne ordinacije raznih zdravnikov in prihajali z listki, da otrok nima trahoma. Pri tem so starši zmatali v morje precej denarja, prav brez potrebe. Zato priporočamo, da se tako početeje v prid staršem v prihodnje opusti.

Otroci se večinoma zdravijo doma. Le nekaj primerov smo morali zdraviti na ljubljanski očesni kliniki in v piranskem bolnici. Tako zdravljene v zavodu je seveda mnogo hitrejše.

Z dobro voljo in sodelovanjem s strani obolenih otrok, staršev, učiteljstva in zdravnikov bomo dosegli, da trahoma v Istri kmalu ne bo

NOVA PREMIERA koprskega ljudskega gledališča

nepresto, ki jih veže med seboj v enotni odpornosti proti inspektorju, ki je to napetost ustvaril. Le-ta se zaostruje, dokler inspektor ne zmaga. Ko odide, so vsi pri tleh. Z Geraldovo vestjo, da to sploh ni bil policijski inspektor, se začenjajo spet dvigati, dokler ne preidejo v isto razpoloženje, ki jih je obdajalo pred prihodom inspektorja, razen Sheile in Erika, ki ju občutek krivde bolj prizadene. Končno telefonsko sporočilo, da prihaja resnični policijski inspektor pa v hipu razbijajo vsa občutja, ki so se vrstila drugo za drugim skozi vsa tri dejanja in ustvari nek popolnoma nov, jasen občutek, ki nam nazorno priča, da krivci obstajajo in da jih mora doleteti pravčna kazen.

Da se realizaciji tega ni tako lahko približati, so nam lahko dokaz pravkar povedane besede. Igralski kolektiv koprskega gledališča se je temu precej približal. V gotovih momentih je dosegel tisto napetost ozračja, ki jo zahteva delo samo. Za ustvarjanje tega je najina dovršenost likov, ki so po kreativni moči igralcev bili v mnogi meri taki, da drugačni biti ne morejo.

Brez nadaljnje kritičnega poglavljanja v stvar samo, lahko zaključimo, da je premiera Priestleyeve igre »Inspektor na obisku« dosegla pomemben uspeh, nedvomno boljši, kot premiera Cankarjevega »Kralja na Betajnovi«, ki je pa tudi ne štejemo v neuspelo stvaritev tega igralskega kolektiva. Nedvomno je, da ima gledališče lepe osnove, da se lahko z uspehom loti zahtevnih odrških komadov. Ce pa se bo igralski kolektiv tega gledališča usmeril na manj zahtevna in manj problematična dramska dela, bo brezdvomno dosegel še veliko večje uspehe in se bo lahko uvrstil v umetniško skupino, ki bo v vseh pogledih zadovoljila gledalca.

Mladim slovenskim umetnikom Ljudskega gledališča v Kopru čestitamo in jim želimo še mnogo uspeha.

IZ SPOMINOV NAŠEGA IGRALCA V. BRATINE

(Nadaljevanje)

Se marsikaj je prišlo v Idrijo in je zapuščalo v meni silne vtise: Grand cirkus, Veliki panoptikum ipa še Cudo akrobata, ki je jedel steklo, žebje, požiral nože in bljuval pravi ogromi. Tem tujim originalom so se od časa do časa pridružili še naši domači. Najprej neugiveni veseljak, ki je trosil denar med otroki, da se metali na tla, se valjali in ruvali in pulili do krvi, včasih je morala kar višja sila poseti vmes, če je hotela vzpostaviti normalne oddomšajne in mir. Veliko razburjanje je zbudila originalna misel fantasta Fucnéta, idrijskega Ikanusa, ki si je navezel na hrbot dve metli in skočil z drugega nad-

stropja v globočino. Hotel je dokazati, da zna frčati. V to galerijsko spada tudi vrli kanonir Bef, ki si je v hudi domkihortskej zaljubljenosti odrezal svojo krasno petdesetletno brado, ker je tako zohtevala njegova Dulcinea. Potem ga je kramoččnega, pustila na celiču, da se baje več let ni prikazal na svetlo. Prav nazadnje in na častno mesto brem postavil dva človeka: Mož na biciklu, memda prvega med prvimi, zavoljil katerega sem imel dokaj preglavic, saj sem hotel na vsak način tudi sam zgraditi podobno vozilo. Drugi je bil: Mož z lutkami, s krokodilom, devom, poklenščkom, Ksamlijo, in še drugimi takimi posebnostmi, ki so mi prizadele toliko notranjega nemira, da se danes ne najdem suverenega odnosa do njih ... Blag jim spomin!

Moj »intervjujar« J. P. je postavil kaj v prvem vprašanju izvajajočo domnevo, češ, da so Idrijančki baje rojeni igralci. Ne rečem niti da niti ne. K vsem že navedenim zgodicam naj dodam še teh par drobec, potem pa naj presodijo cenjeni bralci sami, kako in kaj.

Vzemimo še nekdanje idrijske slavnostne parede s stavoloki, z ovenčanimi čkni, zastavami, s pokanjem topičev in puških salv, bradatimi veterani in z brilganjem strunnih gasilcev, da ne pozabim mušike na pihala, s trobentami, bobni in bombardami, petje različnih zborov, zvonenja in tako dalje. K vsemu temu si mislimo še organizirane skupine v izvirnih gala-uniformah, civilno prebivalstvo pa v svečanih novih oblekah vseh barv: bele deklice, ki trčijo cvetje, pisane narodne noše in končno trudno resno črno toalete. Vse naokoli buči ... šumi ... brni ...

Kje pa so še rudarske, kar uradne veselje na Zamlji, pri Zagodu, v Mejeti, z najrazličnejšimi igrami, od saljive pošte, srečelova, gugalnic, vrtljika, omamljivega plesa do

ostrega streljanja na divjega merjasca, gamsa in drvečega jelena. Vse to seveda v bajni razsvetljavi, z balonki in raketami. Ali ni to vse sijaj teater? Marsikateri režiser bi bil lahko ponosen na tako »zunanjih režij.«

Kdo si torej upa trdi, da bi tovariševa domneva o rojenih igralcih v Idriji ne bila pravilna?! Kaj čudno bi bilo, če bi se človeka, živečega v takem okolju prav nič ne prijelo. Vendar pa meni ves ta pompi ni posebno ugajal. Kar srečen sem bil, ko sem zvedel, da bomo počitali šila in kopita in se podali v druge kraje.

Mojemu očetu, ki je prišel v Idrijo z jasne Trnovske planote, s dušovitim razgledi po vsej rajski Vipavski dolini tja do sinjega Jadranškega morja, se je hotel spet razmaha, svobodne narave in svežega zraka. Dal je svojo čevljarske obrt s hišo in zemljo vred v najem in kupil gori v robih samotno kmetijo.

In tu se je začelo zame čisto novo življenje.

»Z zakrivilo palico v roki, za trakom pa šopek cvetic, ko kralj po planini visoki počahan za tropom ovčic.«

Ko sem prvič zagledal starinsko kmečko hišo s kozolcem, skedenjem in hlevom, je že sama s svojo ogromno širino zbuvala v meni občudovanje, radovednost in pričakanje.

(Se nadaljuje)

Gledališče za Slovensko Primorje gostuje 6 dni po sežanskem okraju s Škvarčinovo komedijo v treh dejanjih »Tuje dete«:

Komen	19. IV. 1952 ob 20. uri
Dutovlje	20. IV. 1952 ob 14. uri
Sežana	21. IV. 1952 ob 20. uri
Lokev	22. IV. 1952 ob 20. uri
Divača	23. IV. 1952 ob 20. uri
Vrem. britof	24. IV. 1952 ob 20. uri
Št. Peter n. K.	25. IV. 1952 ob 20. uri
Št. Peter n. K.	27. IV. 1952 ob 17. uri

Matija Jana: MATI IN DETE

Bogomir Magajna:

VENEC PESMI

Le ena beseda je bila kot velika pesem zanj, toda bila je daleč, daleč, bolj daleč kot ozvezdje Berenike in mislil je, da nikoli ne bo dosegel do te besede, ki ni je bilo hudočije, ki bi ga ranila, nikjer vesela, ki bi ga razveselilo. Bil je golj sam kot ptica, ki jo je vihar pognal med temne oblake; golj sam kot sirotek, izgubljen sredi samotnih gozdov, tudi takrat, ko je med množico vrškal skozi mesto in so ljudje klicali: Živel Trubadur, pe-

snik, pevec in muzikant! Neko noč je zopet sam sedel na svoji postelji in streljal skozi temo na bele in črne tipke klavirja, ki je stal v katu sobe. Tedaj ga je stisnilo pri srcu silno, kot da je ogromna roka iz veselja segla vanj in ga stisnila za mišice srca. Ob silni bolečini je zavrisnil v veselju, saj je bilo do slej njegovo srce toliko časa pusto in prazno kot srce smrti. In hipoma je zagledal tam na stolu poleg klavirja sedeti Berenika, obdan o svetlobe, ki mu je skoraj slepila oči. Berenikine oči pa so žarele

vanj kot dva zublja, polna lepote. In skozi sinjo haljico je žarello Berenikino srce, počno dobrote in izmed ustnic, ki so bile kot živa ljubezen, je zaslišal Berenikin krik:

»Poj, Trubadur!«

Vtisi iz Grenobla

Vse je čebljalo deloma po svoje, deloma pa so se trudili ti več, drugi manj s francosčino. Poznamtev si kmalu dobil, kolikor si hotel. Obnril si se na levo, pa so že nihili valte z vprašanji — od kod si, koliko časa si že tu itd., obnril si se na desno — kup istih vprašanj. Neki naš kolega iz Srbije je prednjaciil pri teh vlijudnostnih vprašanjih. Vsi smo že v naprej vedeli, kako bo izpeljal svoj nastok na žrtve. Začelo se je tako: »Oprostite, gospodina, kaščne narodnosti ste? A tako, tako, Angležinja, me veseli, da vas spoznam. Veste, jaz sem pa Jugoslov, naš je tu skupina jugoslovenskih profesorjev-štipendistov francoske vlade itd., itd. Kolikor je nas je spravil s svojo vajino v dobro voljo. Doma nam je pa vedno razlagal, koliko jih je ta dan spoznal. Za izgovarjanje smo imeli ravnetljico pospešenega kurza, gospo Raymond. Dasi smo bili Jugoslovani brezplačno, je vendar ona sama hotela imeti naš Jugoslov. Sploh je kažala do naš velike simpatije. Pozneje smo izvedeli razlog za to: za časa prve svetovne

»Kaj naj pojem, Berenika?«
»Poj, kar ti bom igrala jaz!«

Kot dve lepi sanji sta zaplavali njeni roki nad belimi in črnimi tipkami in zaslišal je godbo, lepše kot bi sam sviral po srebrnih strunah mesečine, lepše, kot bi nevidni umetnik zlate sončne žarke spremjal v harfo, lepše, kot bi se s kraljčki dotikal zvezd lepše, kot bi vom vrtne spremjal nasmešek otroka. Štirinajst godb je odigrala Berenika; k štirinajstim godbam je Trubadur skladal besede in prepel, da so prisluhnile zvezde na nebnu — godbi Berenike in pesmim Trubadurju; in da je ozvezdje, ki mu je ime Korona - Venec, zaplesalo po vesolju ples o nezmagljivi lepoti in dobroti. Ali nima morda Korona - Venec štirinajstih zvezd? Kdo neki ve to?

Konec

DRAGOTIN KETTE:

Kužek in Sultan

Zgodilo se je nekdaj, da se je izgubil kužek od svojega gospodarja. Klatil se je okoli ves božji dan in šele na večer pricapljal proti domu. Luna je svetila in prav lepa, jasna noč je bila. Pred hišo je stal Sultan in sprejel ubogega kužka z jeznim lajanjem. Utihnil je šele, kadar je prišel prav blizu, da ga je lahko spoznal.

»A kako je to, kužek, da si danes sam?« ga vpraša Sultan.

»Izgubil sem se, izgubil, dragi Sultan; a kaj pa ti delaš tu zunaj?«

»I glej ga, hišo varujem, kakor se psu spodobi. Kaj ti nimaš takega opravila?«

»Oj, nekdar... vzklikne kužek ponosno, »jaz delam vse kaj drugega. Kadar sem pri gospodi, se postavljam na zadnje noge, podajam zdaj levo, zdaj desno tačico, skačem čez palico — in druge take umetnosti. Vidiš, Sultan, moje delo je vse bolj imenitno kakor tvoje!«

Kaj je hotel Sultan reči na takoj hvalisanje? Sram ga je bilo in molčal je.

Kar se zdaj priplazi izza zida siv, gladen volk. Rep se mu vleteče potleh, oči se mu bliskajo kakor dva žareča oglja.

Hej! To je pobral kužek pete in jih odnesel v hišo. Tako se je tresel, kakor da bi ga ravnokar iz vode potegnili.

Ne tako Sultan! Pogumno je skočil pred volka, ga pozdravil z glasnim renčanjem in mu pokazal obenem

E. MARTINUZZI:

T R S T

Kri te stoletja je naša pojila,
zate trohnijo le naše kosti;

naša te zemlja je vedno redila,
stalno pa tuje si tebe lasti.

Z našo je zmago že vojna končana,
ceno krvavo smo plačali mi.
Osvobodili smo biser Jadrana,
zdaj naj ga sosed poražen dobi?

Ce le na svetu še vrlada pravica,
naj si nikar ne zakriva oči:
zvedeti mora, da tu se krivica
v srcu Evrope Slovencem godi.

LEŠNIKI

29. Mled zdaj sem, lep in svetlobel,
umazan ves slovo bom vzel.

30. V vremenu lepem brez prahu je,
brez blata cesta, ko dežuje.

31. Z drevesa priletelo,
peroti ni imelo.

RESITEV »LESNIKOV« IZ

14. STEVILKE

22) Reka, 23) voda, 24) pero, 25)
zeljnata glava, 26) klasje, 27) uganka,
28) sladoled.

Konec

mladi pisejo...

tudi Tebi kratko pisemce. Prosim Te, da ga ne bi vrgel v koš. Pisala Ti bom, kako se pionirji v našem razredu učijo. V 3. razredu nas je 21 učencev. Nekateri učenci se prav pridno učijo, drugi pa slabo. Slabi učenci so obljubili, da se bodo poboljšali in da bodo izdelali razred. Vsi pa obljube ne izpoljujejo.

Najraje se učimo zgodovino, razčustvo in telovadbo.

Sedaj bom tudi mi vsak teden težko pričakovali »Slovenski Jadran. Sklenili smo, da se Ti bom včekrat oglašili in resevali uganki, da bomo dobili kako lepo knjizico.

Prav lepo Te pozdravlja
vsi moji sošolci

Ogran Nada

uč. 3. razr. osn. šole v Sv. Antonu

Dragi stric Miha!

Ze večkrat sem se Ti hotela oglašati. Toda nisem imela toliko pogema, da bi Ti pisala. Sedaj, ko sem videla, koliko pionirjev Ti piše in ker mislim, da moje pismo ne bo prišlo v koš, sem Ti sklenila pisati!

Zelo rada bi dobila za nagrado knjigo, ker jih rada čitam in jih tudi zbiram.

Te prav lepo pozdravlja

Julka Dežman

III. b razred gimnazije Trbovlje

Iskreno Te pozdravlja

Lašč Božena

Dijaški dom Portorož

Dragi stric Miha!

Danes smo v razredu čitali pisma, ki jih pišejo pionirji v naš časopis. Ker smo se danes učili, kako pišemo pisma, sem sklenila, da napišem

o ...stric Miha odgovarja

Ljuba Božena!

Zelo me veseli, da si se spet oglašila. Prav nič Ti ne zamerim, ker se nisi zadnje čase nič spomnila na me. Sej Te razumem, da si imela veliko dela in opravkov te zadnje dni. Z mano je bilo prav tako. Kad je pa bila namešča prilika, pa bom storil, tako kot si mi pisala. Sicer pa, veš, Ljuba Božena, italijanski fašisti prav dobro vedo, da raste v Jugoslaviji nov, mladi rod, ki bo znal čuvati ptičobitve naših partizanov, in prav tega se strašno boje. Prav imaš, Božena, nikdar in nikoli več ne smejo stopiti fašisti na naša tla.

Ljuba Nada!

Prav lepa hvala za pozdrave Tebi in vsem Tvojim sošolcem. Prav veseli me, da si se tudi oglašila. Se boj vesel pa bom, kadar mi boš sporočila, da so se vsi učenci poboljšali in izdelali razred. No, Ljuba Nada, pa se kaj oglaši!

prazne vlijudnostne fraze, ampak iz srca privrele besede.

Grenoble je bil prvotno že stara galska naselbina ob mejah dežele Allobrožan, znanih iz Cezarjevih opisov Galije. Ko so to naselbino zasedli Rimljani, so jo obdali z zidovjem s stolpi. Okoli leta 377 v novi eri je cesar Gracian povzdrognil to naselbino v mesto in mu dal ime Gracianopolis, odtod Grenoble.

Blizu Grenobla se dviga visoka planota Vercors, ime, ki je vsekemu zavednemu Francouzu sveto, kajti Vercors je bil središče francoskega odporniškega gibanja. Grenoblečani, ki so slični maquis-jem (francoskim partizanom), so nam z navdušenjem pričovedovali o požartovalnosti prebivalcev teh hribovskih verkovskih vasi. Ime Vercors tudi pri nam ni neznan, če ne drugače, ga poznamo po knjigi »Oči in svetloba«, ki jo je napisal Vercors, kar je namreč pseudonim za pisatelja Jeania Bullera, ki ga je ponizanje zaslužene Francije in temeljne francoskega naroda pod nemško okupacijo pripeljalo v vrste bojevnikov proti okupatorju. Univerza je vsako soboto organizirala izlet z avtobusom, da bi si tujci lahko ogledali bližnjo in daljno okolico Grenobla. Tačko smo imeli priliko obiskati Vercors, Chamonix in starinsko mesto ob reki Rhoni,

(Se nadaljuje)

Lac Laffrey: NAPOLEONOV SPOMENIK

SLOVENSKA ZAKLADNIČIŠTE SIERPRE MADRE

B.
T.
R.
A.
X.

Klop, ki je na njej Dobbs sedel, nikakor ni bila pripravna. Ena letva je bila izdrta, druga pa se je upogibala navzdol, tako da si mogel sedenje na tej klopi občutiti kot kazem. Ali si je to kazem zaslužil, ali pa mu je bila po krivici prisojena — kakor večina kazni, ki nam jih prisodijo — o tem Dobbs v tem hipu ni razmišljal. Najbrže bi šele tedaj zapazil, da nerodno sedi, če bi ga kdo vprašal, ali se na tej klopi dobro sedi. Misli, s katerimi se je Dobbs ukvarjal, so bile prav iste, ki se z njimi ukvarja zelo mnogo ljudi. Zanimalo ga je namreč vprašanje: Kako naj pride do denarja? Če že imaš nekaj denarja, potem si ga lahko pridobiš še več, ker ga lahko nekaj naložiš. Če pa nimaš prav ničesar, je prav težko to vprašanje zadovoljivo rešiti.

Dobbs ni imel ničesar. Mimo smemo reči, da je imel manj kakor nič, kajti imel ni niti ečle in popolne oblike, ki jo smeti v skromnili razmerah šteti za skromen začetni kapital.

Toda, kdor hoče delati, že najde delo. Samo k takemu ne smeti priti, ki ti kaj takega pove; kajti pri njem prav gotovo ne boš našel dela in tudi nikogar ti ne bo vedel imenovati, ki bi iskal delavca. Zato ti pa pove prav ta stavek, da bi do-kazal, kako malo pozna svet.

Dobbs bi kamnen vozil, če bi le tako delo dobil. Toda celo tega dela ni dobil, ker jih je bilo pač preveč, ki so nanj čakali; razen tega so domaćini prej dobili delo kakor tuje.

Na voglu trga je imel neki čistilec čevljev postavljen visok železni stol. Ostali čistilec čevljev, ki si niso mogli nabaviti stola, so kakor podlascice tekli z malimi zabožki in klopcami po trgu okrog in nadlegovali vsakega, ki ni imel bleščeče očiščenih čevljev. Pa najsi je tak človek sedel na eni izmed mnogoštevilnih klopi ali se sprejhaj, neprstano so ga nadlegovali. Torej celo čistilec čevljev so stežka dobili delo in v primeri z Dobbsom so bili kapitalisti, kajti imeli so opremo, ki je bila vredna najmanj tri peze.

Pa četudi bi Dobbs imel tri peze, čistilec čevljev bi vseeno ne mogel postati. Tu med domaćini ne. Noben belec namreč še ni poskušal čistiti na cesti čevljev, tu ne. Belca, ki razcapan in lačen sedi na klopi na trgu, belca, ki prosjači, belca, ki vloži, drugi belci ne zanicujejo. Če pa čisti po cestah škorje, ali prosjači pri Indijanehi, ali če vlači v vrednih ledeno vodo in jo predaja, tedaj pada globoko pod najbolj umazanega domaćina in vklub temu pogine od lakote. Kajti noben belec bi ne sprejel od njega dela in temnopoliti bi gledali v njem nečednega konkurenca.

Na visoki železni stol na vogalu je sédel neki belo oblečeni gospod in čistilec mu je pričel čistiti rjave čevlje. Dobbs je vstal, leno koračil proti stolu in rekel gospodu nekaj tihih besed. Gospod je komaj dvignil pogled, segel v hlačni žep, privlekel pezo in jo dal Dobbsu. Za hip je Dobbs ves zmeden obstal, nato se je vrnil h klopi. Računal ni na nič in mogoče na deset centarov. Držal je roko v žepu in božal pezo. Kaj naj počne z njo? Kosilo in večerjo, ali dve kosili, ali deset zavojev cigaret artistas, ali petkrat kozarec mlečne kave s pan francoscem, kar je navadni kruh.

Cez kratek čas je zapustil klop in odšel po cesti navzdol k hotelu Oso Negro. Hotel je bil prav za prav samo casa da hušpedes, prenočišče. Na eni strani pročelja je bila trgovina s čevljji, srajcami, milom, ženskim périlom in glasbenimi instrumenti; na drugi strani je bila trgovina z žičnimi žimnicami, ležalkami in fotografiskimi aparatimi. Sredi med obema trgovinama je bil širok hišni prehod, ki je vodil na dvorišče. Na dvorišču so stale trhle in preperele lesene barake, ki so tvorile

hotel. Vse te barake so imele majhne, ozke, temne izbe brez oken. V vsaki izbi je bilo štiri do osem ležišč. Na vsakem ležišču sta ležali umazana blazina in stara, razcapana volvena odeja. Svetloba in zrak sta prihajali v izbe skozi vrata, ki so bila zmeraj odprtih. Vkljub temu so bile izbe zmeraj zatolite, ker so ležale pri tleh in je sonce samo malo posiljavalo vanje. Prepiha tudi ni bilo, kajti zrak je na dvorišču zmeraj miroval. Zrak so še poslabševala stranišča, ki niso imela izplakovalnih naprav. Razen tega je gorenje sredi dvorišča noč in dan ogenj, na katerem so stale velike konzervne škatle, ki se je v njih kuhalo perilo. Kajti v hotelu je bila tudi še pralnica nekega Kitajca.

Levo v hišnem prehodu, preden si prišel na dvorišče, je bil majhen prostor, kjer je sedel hišnik. Drugi prostor, takoj poleg sprehjemnega, je bil prav do vrha zamrežen z žično mrežo. Tu so bili na policah shranjeni kovčki, zabožki, zavoji in škatle iz lepenke, lastnina hotelskih gostov. Ležali so tu kovčki ljudi, ki so spali tu mogoče samo eno noč; kajti mnogi kovčki in zabožki so bili na debelo pokriti s prahom. Denar, ki ga je gost imel, je zadoščal točno za eno noč. Drugi dan je spal kjerko znamenj in v naslednjih nočeh tudi. Nek dan je zopet prišel, vzel iz kovčka srajejo ali hlače ali kako drugo uporabno reč, ga zaprl in ga zopet oddal v shrambo. In nek dan je mož odpotoval. Ker ni imel denarja za železnično ali ladjo, je moral potovati pes in pri tem bi mu bil kovček samo v napot. Danes je bil mož mogoče v Braziliji, ali pa je že davno poginil nekje v puščavi od žeje, ali na samotnem potu od lakote, ali pa so ga bili ubili.

Cez leto dni, če je postala shramba za kovčke pretresna, da ni bilo mogoče več shramiti stvari, ki so jih prinesli prileči, tedaj je hotelski lastnik shrambo pospravil. Na zaboljo ali škatli iz lepenke je bil včas listek z imenom lastnika. Zgodilo se je, da je kdo pozabil, kakšno ime je navedel; ker je medtem svoje ime spremenil, ni mogel več zahtevati kovčka, ker se ni mogel spomniti svojega takratnega imena. Svoj kovček je pač znal opisati. Potem ga je hišnik vprašal po imenu, in ker se ime na listku, ki je bil z iglo zapičen v kovček, ni skladalo z njim, mu kovčka ni izročil.

Včas je listek z imeni tudi odpadel. Često je bilo ime napisano samo s kredo, kar se je zabrisalo. Včas je hišnik v naglici pozabil povpraševati po imenu in je napisal z modrim svinčnikom na škatlo iz lepenke samo številko postelje. Za številko postelje pa lastnik škatle iz lepenke nikoli ni vedel in če bi vedel zanjo, bi je pač ne ohranil v spominu. Datum ni bil nikoli naveden.

Nikdar se torej ni dalo prav dognati, kako dolgo je ležal zaboljo ali kovček v shrambi. Slednje so presojali po debelom prahu, ki se je nabral na rečeh. In po tej debelini je znal posestnik hotela precej natančno povedati, koliko tednov je ležal tu oni kovček ali tale sladkorna vreča. Za shrambo ni bilo treba nič plačati. Če pa je postal prostor pretesen, so oddstranili reči, ki je ležal na njih najdebelejši prah. Posestnik je pregledal vsebino in jo sortiral. Najčešče so bile cunje. Prav redko se je zgodilo, da so našli v kovčkih kako stvar, ki bi bila kaj vredna; kajti kdor je imel kakršnokoli vrednost, ni šel prenočevat v Oso Negro, ali pa je prebil tam samo eno noč. Te cunje je razdal posestnik prenočišča razcapanim hotelskim gostom, ki so ga zanje prosjačili, ali pa drugim razcapancem, ki so slučajno prišli mimo. Je že pač tako na svetu, da niso nobene hlače tako razcapane, nobena srajca tako raztrgana, noben škorenj tako izhojen, da bi se ne nasel kdo,

ki bi ne imel tistih hlač ali tiste srajce še za prav dobre; kajti noben človek na svetu ni tako reven, da bi se kak drug ne imel še za revnejšega.

Dobbs ni imel kovčka, ki bi ga lahko dal v shrambo, imel ničti škatle iz lepenke ne papirnate vreče. Saj bi pa tudi ne vedel, kaj naj vanjo spravi; kajti vse, kar je imel, je nosil v hlačnih žepih. Jopiča že mesec ni več imel.

Stopil je v mali hišnikov prostor. Ta prostor je imel sicer v pročelni steni, ki je ležala v glavnem vhodu, okence, ki ga pa nihče ni uporabljal, niti sam hišnik ne. Tik ob tem okencu sta stala na plošči steklenica za vodo in majhen kanenit vrček. To je bila skupna steklenica za vodo za vse hotelske goste. V spalnicah ni bilo vode in steklenie zanjo. Kdor je bil žejen, je moral priti semkaj k okencu, da se je napisil. Nekateri izkušenosti gostje, posehno taki, ki so postali ponocni večkrat žejni, so vzelji v spalnice prazne steklenice za žganje in jih napolnili z vodo.

Hišnik je bil še prav mlad moški, bilo mu je komaj pet in dvajset let. Bil je nizek in mrav in imel je dolg koničast nos. Službo je opravljal od petih zjutraj do šestih zvečer. Zvezcer ob šestih je nastopil nočno službo drugi hišnik. Kajti hotel je bil dan in noč neprestano odprt, ne zaradi vlakov, ki so prihajali ponocni samo tedaj, če so imeli zamudo, marveč predvsem zaradi delavcev, ki so spali tu v hotelu in ki so delali v restavracijah ali pa v drugih panogah, kjer se je končaval delovni čas šele pozno v noč, često šele proti jutru.

Podnevi in ponoc so zbuiali v hotelu ljudi, kajti zmeraj so bili v njem nekateri, ki so morali ob kateremkoli času vstati, ker so morali iti na delo. Spali so v njem zasebni nočni čuvaji, peki, asfalski delavci, tlakovalci cest, prodajalec časopisov, prodajalec kruha in pripadniki poklicev, ki se ne dajo z eno besedo niti opisati. Mnogi izmed njih bi si mogli najeti zasebno stanovanje, kjer bi bolje spali in čisteje in ne v družbi neznanih, tujev in potepuhov. Toda zaradi buditive, zaradi točnega pričetka dela so stanovali tu v hotelu, kjer so se mogli zanesiti, da jih bodo zbudili točno ob določeni minutni. Oba hišnika sta bila prav sposobna. Dnevno so prihajali novi gostje in starci izginjali. Vsak dan je prinašal novo spremembu. Vse narodnosti so bile zastopane, mimo okanca so hodili beli, rumeni, črni, rjavi in rdečerjavni obrazci. Toda hišnik, ki je imel službo, je zmeraj vedel, ali je mož plačal ali ne. Če je dvomil, je takoj pogledal v knjigo in je z okanca, ki je gledalo na dvorišče, zasledoval moža, v katero spalnico je odšel.

Bilo je tam še nekaj prav majhnih prostorov, ki je v njih stala samo po ena, še precej široka postelja z žimnico. Žimnica je bila sicer zelo trda, toda gostje niso bili razvajeni. Ti prostori so bili namenjeni za dve osebi in so stali za vsako osebo eno pezo. Te prostore so najemali taki, ki so prišli z ženo. Za posamezne žene in dekleta so bile na razpolago posebne barake z mnogimi ležišči za petdeset centarov. Ti prostori so imeli po dvoje duri, toda vrata se niso dala zaklepati in so visela tako postrani v podbojih, da jih ni bilo moži niti dodobra zapreti. Ležišča za ženske so imela mreže proti moskitom, pod katerimi so se mogla dekleta skriniti in se sleči. Zlasti preprosta dekleta in indijanske deklice se znajo pod temi mrežami silno spretno sleči in obleči in tako nevidno prebiti pod njimi noč, kakor bi jo prebole za zazidanimi štirimi hisnimi stenami. Najčešče so tu stanovale kuharice in pomivalke iz restavracij. Moški so bili vse preveč zaposleni z lastnimi nadlogami, da bi se mogli zanimati za dekleta.

Pred desetimi leti na Nanou

(Nadaljevanje s 7. strani)

Levo je bil pri svojih borceh na položaju komesar Milko. Ranjen pred dnevi v roko je še ni mogel premikati, niti uporabljati puško. Oborožen samo s pištolo se je nahajjal v najhujšem ognju. Spet je vtotlo zbabnelo. Težka mina je tresela v krutje in raztrgala dva borca. Razmiesanjeni deli teles in krvave cunje so obvinseli na bližnjem grmovju. Milko je stopil na njihovo mesto. Fašisti so pritiskali navzgor.

Naslonil je pištolo na kamen pred seboj in včzel. Znova ranjen je vztrajal dalje in se boil. Izstrelil je poslednji nabojski. Tedaj se je ves krvav s poslednjimi možimi dvignil in zagnal svoje orožje v najbližjega fašista. Presekal od rafala brzostrelke se je zgrudil.

Ura se je bližala štirim. Vsled ogromne premoči sovražnika in zlasti vsled pojavačanja s težkim oružjem, je postajal položaj vse težji. Fašistom je uspelo prodreti proti levemu krilu in ostala je le še majhna vrzel v smeri gozda, če katero je bil mogoč umik. Na povelje so se posamezne skupine začele prebijati in streljati je vzdolz obronkov ponehavalo. Oglašala se je le še Pavletova SIA. V svojem gnezdu je na malo vzposti prebil ves dan izpostavljen ognju sovražnega oružja. Sedaj je karil umik. Njegov posmednik je padel in ostal je popolnoma sam. Prva skupina je dosegla gozdz in se izgubila med drevesjem. Obračal je cev svoje strojnice in strejal brez prestanka. Se trenutek, potem so se fašisti vunili v dolino in razglasili svojo »zmago«.

Tisaci Primorcev so nemirno pričakovali novih vesti. »Kaj je z našimi fantiki? so se znanci z očmi spraševali in gledali dolge kolone kamionov, ki so se vračale. Odgovor je prišel kmalu.

Levo je bil pri svojih borceh na položaju komesar Milko. Ranjen pred dnevi v roko je še ni mogel premikati, niti uporabljati puško. Oborožen samo s pištolo se je nahajjal v najhujšem ognju. Spet je vtotlo zbabnelo. Težka mina je tresela v krutje in raztrgala dva borca. Razmiesanjeni deli teles in krvave cunje so obvinseli na bližnjem grmovju. Milko je stopil na njihovo mesto. Fašisti so pritiskali navzgor.

Naslonil je pištolo na kamen pred seboj in včzel. Znova ranjen je vztrajal dalje in se boil. Izstrelil je poslednji nabojski. Tedaj se je ves krvav s poslednjimi možimi dvignil in zagnal svoje orožje v najbližjega fašista. Presekal od rafala brzostrelke se je zgrudil.

Ura se je bližala štirim. Vsled ogromne premoči sovražnika in zlasti vsled pojavačanja s težkim oružjem, je postajal položaj vse težji. Fašistom je uspelo prodreti proti levemu krilu in ostala je le še majhna vrzel v smeri gozda, če katero je bil mogoč umik. Na povelje so se posamezne skupine začele prebijati in streljati je vzdolz obronkov ponehavalo. Oglašala se je le še Pavletova SIA. V svojem gnezdu je na malo vzposti prebil ves dan izpostavljen ognju sovražnega oružja. Sedaj je karil umik. Njegov posmednik je padel in ostal je popolnoma sam. Prva skupina je dosegla gozdz in se izgubila med drevesjem. Obračal je cev svoje strojnice in strejal brez prestanka. Se trenutek, potem so se fašisti vunili v dolino in razglasili svojo »zmago«.

Tisaci Primorcev so nemirno pričakovali novih vesti. »Kaj je z našimi fantiki? so se znanci z očmi spraševali in gledali dolge kolone kamionov, ki so se vračale. Odgovor je prišel kmalu.

Volička

(Nadaljevanje s 7. strani)

Levo je bil pri svojih borceh na položaju komesar Milko. Ranjen pred dnevi v roko je še ni mogel premikati, niti uporabljati puško. Oborožen samo s pištolo se je nahajjal v najhujšem ognju. Spet je vtotlo zbabnelo. Težka mina je tresela v krutje in raztrgala dva borca. Razmiesanjeni deli teles in krvave cunje so obvinseli na bližnjem grmovju. Milko je stopil na njihovo mesto. Fašisti so pritiskali navzgor.

Naslonil je pištolo na kamen pred seboj in včzel. Znova ranjen je vztrajal dalje in se boil. Izstrelil je poslednji nabojski. Tedaj se je ves krvav s poslednjimi možimi dvignil in zagnal svoje orožje v najbližjega fašista. Presekal od rafala brzostrelke se je zgrudil.

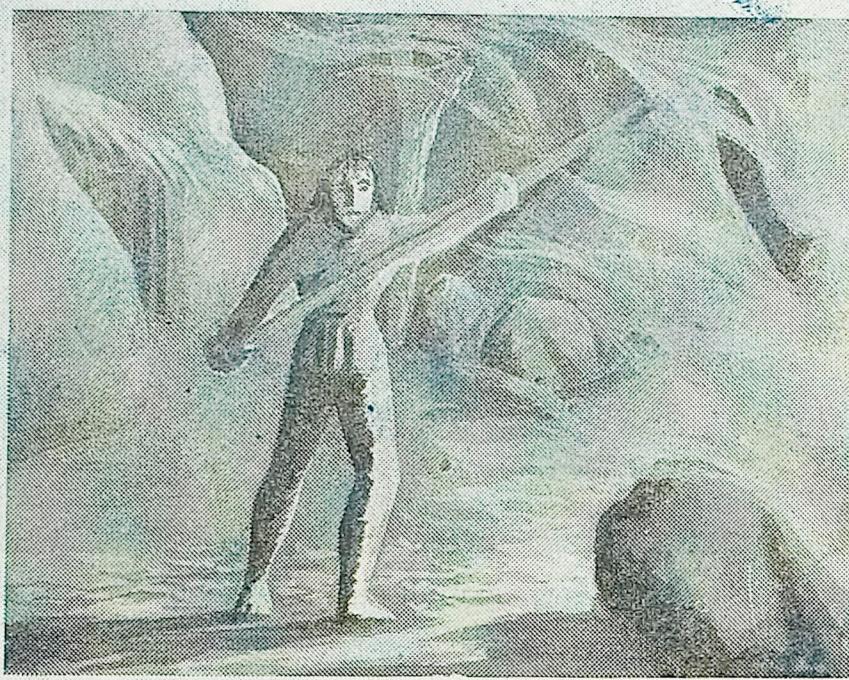
Ura se je bližala štirim. Vsled ogromne premoči sovražnika in zlasti vsled pojavačanja s težkim oružjem, je postajal položaj vse težji. Fašistom je uspelo prodreti proti levemu krilu in ostala je le še majhna vrzel v smeri gozda, če katero je bil mogoč umik. Na povelje so se posamezne skupine začele prebijati in streljati je vzdolz obronkov ponehavalo. Oglašala se je le še Pavletova SIA. V svojem gnezdu je na malo vzposti prebil ves dan izpostavljen ognju sovražnega oružja. Sedaj je karil umik. Njegov posmednik je padel in ostal je popolnoma sam. Prva skupina je dosegla gozdz in se izgubila med drevesjem. Obračal je cev svoje strojnice in strejal brez prestanka. Se trenutek, potem so se fašisti vunili v dolino in razglasili svojo »zmago«.

Tisaci Primorcev so nemirno pričakovali novih vesti. »Kaj je z našimi fantiki? so se znanci z očmi spraševali in gledali dolge kolone kamionov, ki so se vračale. Odgovor je prišel kmalu.

Ura se je bližala štirim. Vsled ogromne premoči sovražnika in zlasti vsled pojavačanja s težkim oružjem, je postajal položaj vse težji. Fašistom je uspelo prodreti proti levemu krilu in ostala je le še majhna vrzel v smeri gozda, če katero je bil mogoč umik. Na povelje so se posamezne skupine začele prebijati in streljati je vzdolz obronkov ponehavalo. Oglašala se je le še Pavletova SIA. V svojem gnezdu je na malo vzposti prebil ves dan izpostavljen ognju sovražnega oružja. Sedaj je karil umik. Njegov posmednik je padel in ostal je popolnoma sam. Prva skupina je dosegla gozdz in se izgubila med drevesjem. Obračal je cev svoje strojnice in strejal brez prestanka. Se trenutek, potem so se fašisti vunili v dolino in razglasili svojo »zmago«.

Krvavi jerdeči

FRANCE BEVK

»Pridi k meni, moj Toniš! Ali nisi moker, ali te ne zebe? Ali hočeš odeje in suhe obleke? Hočeš kruha, sirotke in klobasic, miljenec moj?«

Tekla je domov, vzela vse, kar je dobila, in se vrnila k vodi; Štefan ji je sledil.

Mrliča ni bilo več. Voda ga je bila odtrgala z rogovile, na katero se je bil ujel, in ga nesla dalje. Starka se je zgrudila in tožila: »Ušel si mi! To ni lepo od tebe.«

»Kdo je bil?« je vprašal Štefan.

»Toniš,« je dejala. »Mraz ga je tresel, moker je bil, zdaj je šel pod most, pod skale, in bo moker še bolj in ga bo še bolj zeblo!«

Štefan je prijel mater za roko in jo peljal v kočo. Agata pa je vso pot in ves večer pela pesem, ki jo je znala od prvega dne svoje blaznosti. Le včasih se je za hip predramila iz pesmi.

Planila je, širila oči in ujekala, kakor da drži Toniša v naročju in ga greje s svojim telesom.

7.

Bilo je sredi poletja, ki je bilo tako suho, da je listje venelo na drevju in se je trava drobila pod nogami, ko se je na nebo dvignil temen oblak. Kot velik, grozec most je ležal od Kojee čez Otavnik do Porezna, zemlja pa je drhtela od tesnobnega pričakovanja. Iz oblaka so se vžigali bliksi, kakor da bi venomer mezikale zelenkastordeče oči, nato se je v debelih kapljah usul dež, slednjič toča, ki je lomastila v drevju, smukala listje, klestila mladike in po deblih topotala na tla.

Vžigali so se bliksi, strele so udarjale v hrib in stresale zemljo. Preklala se je košata, gostovejnata smreka nad skalo, kjer je bilo Izborovo bivališče, nad ravnico, na kateri je imel Toniš svojo hišo in izkopane laze. Prikazal se je dim, nato plamen, ki je oblinil veje, da so s prasketanjem zagorele, kakor da so s smolo oblite.

Toniš je čepel v svoji koči, štel udarce strele, a ni videl, kaj se godi zunaj. Izbor pa je stal pod lipo, dvigal roke v veličastvo prirode, v divjanje nevihte ter zagledal ogenj, ki je zajel pobočje. Bil je strašen, a obenem lep prizor. Smreka je gorela kot plamenica, plameni, ki so švigli v smer od vetrov, so cvrčali in vžigali sosednje smreke. Bil je veličasten kres.

Odžane veje so padale na tla in dogorevale v listju in suhljadi, ki se je tudi vžgal. Ogenj se je širil tudi po tleh, se motal med debli in skalami in se plazil do Toniševe koče.

Izbor je zavpil iz vsega grla.

Toniš je slišal njegov krik, planil iz koče in zagledal ogenj tik pred seboj. Plameni in plamenčki so zamahovali proti njemu in mu grozili, da ga zajamejo. Ves trud enega leta je bil v nevarnosti. Ob misli, da je ogroženo vse, kar si je pridobil s kapljami krvi in znoja, je bil Toniš kot pobesnel. Popadel je gorjačo in začel boj s plameni, tepel jih je, bil in dušil kot blazen.

Izbor mu je priskočil na pomoč. Bila sta vsa mokra, oznojena, črna od dima in pepela, opečena in izmučena. Omejila sta ogenj, da ni ogrožal koče, a se je širil po drugi strani čez pobočje. Gosta skupina smrek je bila en sam plamen. Bukev se ogenj ni oprijemal, le posmodil jím je veje in debla.

Toča je ponehala, padale so le debele deževne kaplje, završal je veter.

Toniš se je obupan naslonil na kolec in pogledal okoli sebe. Tudi Izbor je stal naslonjen na gorjačo, obdan od dima in plamenov. Strmela sta drug v drugega, kakor da se vprašujeta, kaj naj storita. Požar je grozil, da brez usmiljenja upepeli vse pobočje s kočo vred in izžge drevje prav do korenin.

Toniš je usekal rogovilo in naredil križ. Pokleknil je in začel moliti. Tu niso več pomagale človeške moći. Ni opazil, da je bil Izbor medtem izginil. Slišal ga je iz daljave, kako se obrača k Perunu in zaklinja bese nevihte in ognja. Toniš pa je venomer ponavljal: »Oče naš, kir si v nebesih...«

Ulila se je gosta ploha in pljuskala velike množine vodâ na drevje in na zemljo. Plameni so se dušili, ogenj je ponehaval. Zgorela je le skupina smrek; gola debla z ogorki vej so žalostno molela v zrak...

Nastopilo je vedro, sončno vreme, Toniš se je znova zaril v zemljo. Pri tem delu ga je vodila tuja volja. V bregu nad posmojenimi drevesi, na kuclju svoje skale, v hladu gostega grmovja, povsod je stal Izbor. Zdel se je vseprisluščajoč. Gledal je na Toniša, kakor da ju druži skrivnostna ljubezen. Če je zaspal zarjo in sončni vzhod, ga je klical: »Toniš, oj, Toniš!« In Toniš se je prebudil, vstal, šel k studencu, zajel vode v prgišče, si zmocil obraz in si izmil zaspanec iz oči. Nato je pogledal proti Izborovi votlini in prisluhnil, kakor da čaka povelja, kaj naj dela, da mu bo v dobro in korist.

»Toniš, pojdi loviti!«

In je šel, ubil lepo žival, tako težko, da jo je le s težavo privlekel domov. Slekel ji je kožo, odsekal lep kos, ga nesel pred votlino in ga ponudil Izboru.

Ta je prvič smeješ odklonil, drugič pa mu je pokazal zobe. Poslej se Toniš ni več upal z darovi pred njega.

»Toniš, koplji!«

In Toniš je vzel rovnico, ki jo je bil iztesal iz grčavega lesa, in ril v črno, rahlo prst, prepleteno s koreninami, da mu je pot lil po čelu. Ni se upal ustaviti ne si obrisati znoja, kakor da ga strogo gleda Izbor in šteje njegove udarce.

»Toniš, sej-sejaj, sej-sejaj!« mu je vpil.

Toniš ni imel semena, zato je odšel v dolino, v osojno stran. V bregu je stala premožna, bahata hiša, vanjo je vstopil. Pes se je zagnal vanj, dva otroka sta zakričala, dekle, ki je sedelo ob ognjišču, je skoprnelo od strahu. Toniš se je zavedal, da lastnima spletenih v kito, da ima brado poraslo z redkimi kocinami in da je oblečen v kožo ubite živali. Po svoji vnanosti je bil divjak.

»Dajte mi žita za seme,« je zaprosil kar se je dalo nežno in proseče.

In hči mu ga je nasula, kolikor ga je hotel.

